

vivat academia

tijdschrift van het Verbond der Vlaamse Academics
driemaandelijks nr 96 september 1997

Inhoud

Woord van de algemeen voorzitter	1
Taalgebruik bij de Brussels ambachten 1500-1794	3
De invloed van de demografie in Vlaanderen op de Vlaamse aanwezigheid in Brussel	18
Leon Elaut, een levensverhaal	24
Denkend aan Leon Elaut	33
Academisch Forum	42
Justus Lipsius, 450 jaar geleden geboren te Overijse	44
V.V.A. en Internet	48

Tot uw dienst: de leden van het hoofdbestuur.

Algemeen Voorzitter:

Prof. Matthias Storme, Zuidbroek 49, 9030 Mariakerke

Algemene Ondervoorzitters:

Lic. Gwij Steel, Fort Lapin 41, 8000 Brugge

Lic. Milka Grela, Carnegielaan 47, 3500 Hasselt

Algemeen Secretaris:

Lic. Machteld Lenoir, Vlamingdam 2, 8000 Brugge

Algemeen Penningmeester:

Lic. Fernand Smets, Oostvaardijk 17, 2830 Willebroek

Bestuursleden:

Prof. Robert Vandenberghe, Kortrijksesteenweg 801, 9000 Gent

Ir. Marc Van Dongen, Bredabaan 764, 2170 Merksem

Apr. Elisabeth Verbruggen, Constant Van Goeystraat 71, 2070 Zwijndrecht

Ph. D. Rita Wardenier, Weststraat 14, 8340 Damme

Woord van de algemeen voorzitter.

Waarde vrienden,

Na een hopelijk goede vakantie startte een nieuw academiejaar. Na het werk van programmatie door de bestuursleden volgt nu een taak voor U allen : ledenwerving. Het is weliswaar de kwaliteit die telt, maar dat verhindert niet dat ook een groter aantal leden ons Verbond meer daadkracht zou geven. Indien ieder van U één enkel nieuw lid aanbrengt, wordt ons Verbond tweemaal zo groot. Zou dat echt niet mogelijk zijn ?

U vindt opnieuw een VIVAT-nummer met interessante bijdragen. Gebruik het om uw vrienden te overtuigen lid te worden.

Op het vorige nummer van VIVAT, waarin Brussel centraal stond, mochten we veel verheugde reacties ontvangen. We vervolgen met een bijdrage van dr. Paul de Ridder over de (stevige) plaats van het Nederlands te Brussel in de loop der geschiedenis. Dr. Robrecht Vermeulen, voorzitter van onze Afdeling Brussel, pleit voor een demografisch beleid dat het Nederlands te Brussel terug een voldoende sterke plaats moet geven.

Nieuwe gevaren dreigen intussen voor Brussel en de Vlaamse gordel : de invoering van het gemeentekiesrecht voor niet-Belgen vooreerst uit andere EU-landen. De lauwen maken het zich gemakkelijk : ze willen geen voorwaarden opleggen, omdat de Vlaamse Gemeenschap maar een positief beleid moet voeren naar die burgers toe. De Voorzitter van het Vlaams parlement heeft op zijn 11-juli toespraak de vereiste nuances aangebracht : wij moeten een beleid voeren dat maakt dat er op termijn géén beschermende maatregelen meer nodig zijn voor de nederlandstaligen in Brussel en de Vlaamse Gordel, doch op dit ogenblik zijn die wél nodig. Om dat beleid te kunnen voeren moet Vlaanderen méér bevoegdheden krijgen. Ik twijfel er ernstig aan of het mogelijk is de Nederlandse cultuur een sterke positie te geven in Brussel en de Gordel zonder Vlaamse onafhankelijkheid. In ieder geval is het hypokriet te stellen dat Vlaanderen maar een degelijk integratiebeleid moet voeren, wanneer dit grondwettelijk onmogelijk wordt gemaakt door de gemeentekieswetgeving, de faciliteitenregeling en zovele andere persoonsgebonden materies federaal te houden en te vergrendelen. Gééf Vlaanderen die

bevoegdheden, zodat ons eigen Parlement zelf in alle openheid kan oordelen, nu en in de toekomst, welke waarborgen moeten worden ingevoerd dan wel afgebouwd.

In de Vlaamse gordel wordt overigens hard gewerkt aan ons erfgoed. Eén van de vele initiatieven komt in dit nummer ook aan bod : de viering van Justus Lipsius in Overijse.

Ook gedenken we dit jaar bij zijn honderdste geboortedag Leon Elaut. U vindt de lezingen gehouden door Frans Baert en Nele Bockaert op een eerste viering, die reeds werd ingericht door de Dr. Goossenaertskring van Gentbrugge. Elaut was een grote VVA-vriend. Hij schreef de VVA-Monografie over het epos van het Gents akademisch ziekenhuis. Ook wij willen hem passende eer betuigen.

De VVA-dienstverlening staat intussen niet stil. Een sprekerslijst met lezingen en andere diensten waarvoor wij bemiddelen, is te verkrijgen op het algemeen sekretariaat. In dit nummer vindt U het programma van het Academisch Forum dat met de Universiteit Antwerpen en het KVHU wordt ingericht. Wij hopen even goed te kunnen samenwerken met de andere Vlaamse universiteiten.

Noteer ook reeds de dag van 28 maart 1998 in uw agenda : onze Algemene Ledendag te Oostende. Het onderwerp luidt "Vlaamse welvaart in Europees perspectief".

Ik zeg nu reeds Houzee.

Vivat crescat floreat VVA

Uw dw.

Matthias E. STORME

Taalgebruik bij de Brusselse ambachten 1500 - 1794

Wie het taalgebruik te Brussel tijdens het "Ancien Régime" bestudeert, denkt onwillekeurig aan de uitspraken van Regine Pernoud. Die voormalige conservator bij de "Archives Nationales" te Parijs ergerde zich hartsgrondig over de stereotiepe en uiterst negatieve manier waarop "de barbaarse middeleeuwen" nog al te vaak worden afgeschilderd. Ook aangaande de historische evolutie van het taalgebruik te Brussel worden traditionele clichés nog steeds kritiekloos overgenomen. Onjuiste voorstellingen blijven hardnekkig verder bestaan.

Zo wordt nog steeds wordt beweerd "Brussel was al verfranst onder de Bourgondiërs (1430-1488)". Die mythe gaat terug op een verkeerde interpretatie van een uitspraak Jan Baptist Verlooy (1746-1797). In zijn "Verhandeling op d'onacht der Moederlyke tael in de Nederlanden" (1788) had die Brabantse jurist immers geschreven: "Wy moeten deze vernedering van onzen volksaerd en afnemning onzer konsten niet wyten, als aen't huys van Burgondiën. Te weten, als dit aen de souveryniteyt dezer landen gekomen is, heeft het hier een groot huysgezin nagesleept. Het stelde terstond het gants gouvernement en d'eerste raden in't Frans".

Vertrekkend van die passage werd algemeen verondersteld dat het Frans reeds tijdens de vijftiende eeuw ruim verspreid was te Brussel. Recent onderzoek in de archieven van het Brusselse stadsbestuur, lakengilde, ambachten, kerken, kloosters, hospitalen en godshuizen heeft die mythe naar de prullenmand verwezen.

Brussel is trouwens nooit de gecentraliseerde hoofdstad van de "Bourgondische staat" geweest. De Bourgondische hertogen reisden nog vaak van de ene residentie naar de andere. De enige hertog die af en toe voor langere tijd (en dan nog!) op de Koudenberg vertoefde was Filips de Goede (1430-1467). Karel de Stoute, de zoon van de "Grote hertog van het Westen" hield niet van Brussel en gaf de voorkeur aan Mechelen. In die stad vestigde hij zijn de Rekenkamer in afwachting dat later Nancy de Bourgondische hoofdstad zou worden. Zijn dochter Maria van Bourgondië (1477-1482) vertoefde meestal te Brugge terwijl Margaretha van Oostenrijk te Mechelen verbleef.

Brussel werd - na heel wat wederwaardigheden - pas onder Filips de Schone (1482-1506) en vooral onder keizer Karel V (1515-1555) de zetel van de centrale instellingen en van de hofhouding van de Habsburgers. Al bleef het opperste gerechtshof van de Nederlanden te Mechelen toch kwam de Rekenkamer terug naar Brussel.

Vanaf 1531 namen de drie collaterale raden (d.w.z. de Raad van State, de Geheime Raad en de Raad van Financiën) hun intrek in de Zennestad. Zij zullen er blijven tot het einde van het "*Ancien Régime*" (1794). Het Frans was ongetwijfeld de taal bij uitstek zowel van de hofhouding der Habsburgers als van hun centraal overheidsapparaat.

Aangezien de belangrijkste staatsinstellingen te Brussel gevestigd waren en die stad op de koop toe tijdens de negentiende en twintigste eeuw in belangrijke mate Franstalig bleek te zijn, werd - zonder enig onderzoek - zomaar "geloofd" dat Brussel reeds tijdens het "*Ancien Régime*" een belangrijke verfransing had gekend.

Nog andere overwegingen schenen die stelling - die eigenlijk maar een veronderstelling was - nog meer kracht bij te zetten.

Niet alleen te Brussel maar ook elders in de Nederlanden en zelfs in heel Europa genoot het Frans tijdens de zeventiende en achttiende eeuw een grote uitstraling. Zowel in de Nederlanden maar ook in de Duitse en Italiaanse vorstendommen, in Engeland, in Polen, Hongarije en Rusland was het Frans de taal van de adel en de begoede bourgeoisie. De volkstaal werd misprezen tot groot ongenoegen van dichters en schrijvers die het volk trouw waren gebleven.

Het hoeft overigens geen verwondering te wekken dat over de taaltoestanden te Brussel tijdens het "*Ancien Régime*" nog zoveel verkeerde voorstellingen leven. Het vellen van een gefundeerd oordeel terzake vergt immers een systematische studie van het taalgebruik in de Brusselse archieven. Welnu het heeft... tot het einde der jaren zeventig van deze eeuw geduurd eer een dergelijk onderzoek werd aangevat.

Het gaat hierbij wel degelijk om de Brusselse archieven. Dit wil zeggen die van het stadsbestuur, de lakengilde, de ambachten, de naties, de rederijderskamers, de kerken, de kloosters, de hospitalen en godshuizen. Het is beslist geen overbodige luxe dit zeer expliciet te stellen. De term "Brussel" wordt immers nog al te vaak - totaal onterecht - gebruikt om het centrale overheidsapparaat van de Spaanse of Oostenrijkse Habsburgers aan te duiden. Dit zijn uiteraard geen "Brusselse" maar integendeel Bourgondische of Habsburgse instanties.

Bovendien zijn de archieven van de centrale instellingen van de Nederlanden weinig relevant voor het taalgebruik te Brussel. Meer zelfs. De beste manier om dienaangaande foutieve conclusies te formuleren, bestaat erin zich te baseren op de Bourgondische of Habsburgse archieven.

Wie de Brusselse taaltoestanden correct wil inschatten, moet niet alleen een grondige kennis bezitten van de stedelijke archieffondsen. Hij moet daaren-

boven ook kritisch omspringen met de getuigenissen van tijdgenoten zoals letterkundigen, buitenlandse reizigers, hoge ambtenaren en vorsten. Zowel Voltaire's uitspraak dat er in Brussel enkel "Vlamingen" (*sic*) wonen als de bewering van Abbé Mann dat vrijwel alle Brusselaars Frans begrepen en spraken moeten met de nodige nuances worden geïnterpreteerd. Dit geldt ook voor de klachten van rederijders en dichters over het verval van de volkstaal en over het "franskiljonisme" en de "gallomanie". Uit dergelijke jammerklachten - die overigens allermintst typisch waren voor Brussel maar evenzeer golden voor talloze andere Europese steden - werden vaak verregaande conclusies getrokken.

Een vergelijking met hedendaagse toestanden kan in dit verband verhelderend werken. Tijdens de laatste jaren wordt regelmatig gewaarschuwd tegen het gevaar van de verengelsing. Daarbij wordt dan gewezen op "het oprukken van het Engels" in alle domeinen van het maatschappelijk leven. Vooral sedert 1945 is die taal immers de "*lingua franca*" bij uitstek geworden niet alleen in de diplomatie, in het bedrijfsleven en de internationale handel maar ook in de culturele sector.

Het Engels heeft vandaag een oneindig veel grotere uitstraling dan het Frans ooit gehad heeft. Tijdens de 17e en 18e eeuw immers bleef de verfransing grotendeels beperkt tot een dunne bovenlaag: de kringen van het hof, de adel en de hogere *bourgeoisie*.

Vandaag echter zijn te Brussel - en ook elders - zijn heel wat multinationals en internationale organisaties (de NATO bv.) gevestigd waar het Engels de voertaal is. Engelse publicaties worden op grote schaal verspreid en gelezen. Niet alleen in de film maar ook en vooral in de massamedia zoals in de radio en de televisie is de Anglo-Amerikaanse invloed allesoverweldigend. Hetzelfde geldt ook voor de cd's, cd-rom's , de software van computers, Internet enz.

Al is het impact van het Engels zeer groot toch moeten al die symptomen op een juiste manier ingeschat worden. Daarom ook mogen de historici van het jaar 2200 zich bij hun studie van de Brusselse taaltoestanden op het einde van de twintigste eeuw zich allermintst beperken tot voormelde fenomenen. Indien ze dat toch zouden doen, dan dreigen zij fataal tot de conclusie te komen dat Brussel op het einde van de twintigste eeuw een Engelse stad moet geweest zijn ...

Zijn de achttiende-eeuwse jammerklachten over het verval van de volkstaal en over de uitstraling van het Frans dan volslagen irrelevant ? Allermintst ! Wel is het nodig ze kritisch te benaderen. Bovendien moeten soortgelijke getuigenissen van tijdgenoten volledig en correct worden gelezen. Dit is vaak niet gebeurd.

VERLOOY

Heel wat verkeerde voorstellingen over de taaltoestanden tijdens het “Ancien Régime” zijn het gevolg van een verkeerde interpretatie van Verlooy’s “*Verhandeling op d’Onacht der moederlyke tael in de Nederlander*”(1788). Dit werk blijft nog steeds zeer belangrijk ondermeer omdat het heel wat informatie bevat over de taaltoestanden in onze gewesten. Het probleem ligt dus allerm minst bij Verlooy zelf maar wel bij de manier waarop zijn geschrift tijdens de laatste decennia door het ruime publiek geïnterpreteerd werd.

Blijkbaar hebben echter slechts weinig mensen dit werk effectief en volledig gelezen. De meesten kennen de “*Verhandeling op d’onacht*” enkel via de samenvattingen in vulgariserende publicaties, schoolboeken of naslagwerken. Daarbij werden telkens weer dezelfde citaten aangehaald. Vooral de passages over de teloorgang van de volkstaal en over het zogezegde “franskiljonisme” van de Brusselaars waren lange tijd bijzonder populair. Andere uitspraken van Verlooy die minstens even belangrijk zijn ... werden steevast weggelaten.

Op die manier werden de opvattingen van deze achttiende-eeuwse jurist grondig vertekend. Vaak werd de indruk gewekt dat Verlooy een “*Verhandeling op d’onacht der moederlyke tael te Brussel*” geschreven zou hebben. Tot luidt de titel wel degelijk “*Verhandeling op d’onacht der moederlyke tael in de Nederlander*”. Hij heeft het dus over de Nederlanden in hun geheel: de Zuidelijke zowel als de Noordelijke.

Verlooy had er - zeer terecht overigens - op gewezen dat de beperkte verfransing van Brussel op het einde der achttiende eeuw veroorzaakt werd door de aanwezigheid aldaar van een Franstalig hof en bijbehorend Franstalig overheidsapparaat. Die uitspraak van Verlooy en de vaststelling dat brede lagen van de Brusselse bevolking tijdens de negentiende en de twintigste eeuw verfranst waren, heeft velen ertoe gebracht de verfransing van Brussel steevast schromelijk te overschatten.

Daarbij werd (en wordt nog steeds) vertrokken van volgende - overigens volslagen correcte - uitgangspunten:

- Het Frans was destijds de voertaal zowel van de hofhouding van de Habsburgers als van hun centraal overheidsapparaat.
- Sedert 1531 waren de belangrijkste staatsinstellingen in de buurt van de Koudenberg gevestigd.
- Tijdens de zeventiende en achttiende eeuw heeft het Frans een grote uitstraling gekend in zowat heel Europa.
- Verlooy en andere auteurs klagen over verfransing en over het geringe

prestige van het Nederlands.

Zich beroepend op de vier voormelde feiten zijn velen er vandaag nog altijd heilig van overtuigd dat het Frans tijdens de zeventiende en de achttiende eeuw zo sterk verspreid was te Brussel dat die stad in feite tweetalig was geworden. Die ver -onderstelling wordt nog steeds als een dogma aanvaard. Toch werd nog nooit aan de hand van systematisch onderzoek in de Brusselse archieven gecontroleerd of die hypothese ook juist was.

Nochtans had men - zelfs zonder enig archiefonderzoek - kunnen weten hoe onzinnig dergelijke stelling was. Daartoe volstaat het om de “*Verhandeling op d’onacht*” eens in haar geheel te lezen. Dan wordt onmiddellijk duidelijk dat de “verfransing” van Brussel zelfs rond 1788 nog steeds een zeer marginaal fenomeen was. Ongetwijfeld had Verlooy geschreven dat er op het einde van de achttiende eeuw in Brussel een beperkt aantal franstaligen woonde. Hij had er echter onmiddellijk aan toegevoegd dat dit allerm minst afbreuk deed aan het Nederlands karakter van die stad. Want, indien men zo zou redeneren - aldus nog steeds de Kempische jurist - dan waren ook Amsterdam, Londen en Berlijn toen Franse steden: “Daer zyn inderdaed nogwel andere fransche huizen in d’andere gewesten van Brussel en vele die de twee talen samen hebben en de fransche voor d’eerste houden: maer het en is om zulke huizen niet dat de stad ten deele Frans te rekenen is want dan waer z’oock ten deele Engelsch en Hoogduytisch: en Londen, Berlyn en Amsterdam waren ook eensdeels Fransche steden...”. Merkwaardig genoeg schijnen velen die zich op Verlooy beroepen die passage nooit gelezen te hebben...

Verlooy gaat zelfs verder ! De beste kenner van de Brusselse taaltoestanden op het einde van de achttiende eeuw schrijft expliciet dat de verfransing in zijn tijd zo miniem was dat die - indien er door de overheid een ander beleid gevoerd werd - in de kortste keren zou verdwijnen : “het welk met een ander politiek te volgen als dat van heden wel haest verdwenen waer ...”

Ook die wel zeer duidelijke uitspraak van Verlooy schijnen slechts weinigen te kennen. De meesten onthouden van Verlooy’s “*Verhandeling*” enkel dat de Bourgondiërs Brussel verfranst hebben en dat het Nederlands er van oudsher veracht werd. De rest van zijn uiteenzetting wordt over het hoofd gezien. Die “selectiviteit” is zo flagrant dat de vraag rijst of sommigen niet (onbewust) beïnvloed werden door de traditionele anti-Brusselse opstelling van de “Vlaamse Beweging”. Daar worden de Brusselaars nog altijd afgeschilderd als “arrogante en pretentieuze heerschappen” die er van oudsher op uit waren om het de Franstalige hovelingen, edelen en hoge ambtenaren naar hun zin te maken. Het negatieve imago dat rond het hedendaagse Brussel hangt, werd ook in het verleden geprojecteerd. Dit alles heeft in niet geringe mate invloed uitgeoef-

fend op het beeld dat het ruime publiek zich heeft gevormd over de taaltoestanden tijdens het *Ancien Régime*.

Ook geschiedkundigen en filologen ontsnappen hier niet aan. Net als andere historici geloofden overigens ook wijzelf tot vóór kort nog dat reeds tijdens de zeventiende maar zeker vanaf de achttiende eeuw Brussel in zekere mate "tweetalig" was geworden.

Na recent onderzoek van de Brusselse archivalia (ondermeer die van de ambachten) zijn wij verplicht die opvatting te herzien

ARCHIEFONDERZOEK

Andermaal blijkt dat enkel op basis van een studie van de Brusselse archiefdocumenten het taalgebruik in deze stad op een correcte wijze kan worden ingeschat. Men mag zich dus allerminst beperken tot de vaststelling dat in de "*Princelycke Hoofdstadt van't Nederland*" een aantal franstalige hovelingen, edelen en ambtenaren van de centrale instellingen vertoefden.

Er moet integendeel worden nagegaan in welke mate die anderstaligen met een hogere sociale status het taalgebruik in de brede lagen van de Brusselse bevolking beïnvloed hebben. Om die vraag te beantwoorden moet worden nagegaan in welke taal de documenten geschreven zijn die destijds door of voor de Brusselaars werden opgesteld.

Dit is uiteraard gemakkelijker gezegd dan gedaan. Al werden er een aantal Brusselse archivalia vernield tijdens het bombardement van 1695 toch is er nog steeds een massa documenten voorhanden uit de periode 1500-1794. Het is dan ook uitgesloten al die documenten in éénmaal te onderzoeken. Een stapsgewijze aanpak is noodzakelijk.

Onlangs werd een studie gepubliceerd over het taalgebruik in de archieven van de lakengilde, de ambachten de naties en de sermenten. Hieruit bleek dat het Frans in de Brusselse "middenklassen" in de periode vóór 1794 veel minder verspreid was dan tot nog toe - zonder enig bronnenonderzoek - verondersteld werd.

Net als in de periode vóór 1500 was ook tussen 1500 en 1794 het "Duytsch" de voertaal bij uitstek bij de Brusselse ambachtshoofden. In die kringen - die toch een zeer belangrijk segment van de Brusselse bevolking omvatten - valt bitter weinig te merken van "verfransing". De weinige Franstalige stukken berustend in de ambachtsarchieven zijn vrijwel allemaal afkomstig van of gericht aan:

- de hofhouding van de Habsburgers en de centrale overheidsinstellingen van de Zuidelijke Nederlanden;
- een paar adellijke families;
- een beperkt aantal Waalse vaklui die in Brussel waren ingeweken;
- plaatsen en streken die in het Franse taalgebied liggen.

De "verfransing" die de Zennestad tussen 1500 en 1794 heeft gekend was vrijwel uitsluitend het gevolg van de inwijking van Franstaligen en meer bepaald die welke een hogere sociale status genoten. Niets in het nochtans rijke bronnenmateriaal wijst erop dat een significant aantal autochtone Brusselaars effectief van het Nederlands naar het Frans zouden zijn overgeschakeld in de dagelijkse leven.

De eerste sporen van dat soort verfransing (de eigenlijke denationalisering) worden pas aangetroffen tijdens het laatste kwart van de achttiende eeuw, vooral onder de Brabantse Omwenteling. Dit fenomeen bleef overigens allerminst beperkt tot Brussel. Niet alleen elders in de Zuidelijke Nederlanden maar zelfs zowat overal in Europa bediende de betere stand zich toen van het Frans. Dat proces zal zich nog sterker doorzetten in de Franse Tijd. Vanaf 1793/94 - en zeker nadat Frankrijk in 1795 de Zuidelijke Nederlanden annexeerde - wordt krachtadig een systematische verfransingspolitiek doorgevoerd.

De "verfransing" van Brussel onder het *Ancien Régime*, hoe beperkt dit fenomeen ook was, hangt direct samen met het feit dat Brussel de hoofdstad was van de (Zuidelijke) Nederlanden.

Het verblijf van de hofhouding van de vorst of van zijn vertegenwoordiger en de bijbehorende administratie heeft uiteraard een weerslag gehad zowel op de sociaal-economische structuren als op de samenstelling van de bevolking. Ook het taalgebruik in de "*Princelycke Hoofdstad van 't Nederland*" werd erdoor beïnvloed. In sterkere mate dan tijdens de Bourgondische periode (1430-1482) hebben zich te Brussel een aantal franstalige edelen en hoge ambtenaren gevestigd die soms eigen Waals dienstpersoneel meebrachten. Uit de telling van 1755 blijkt overigens duidelijk dat er te Brussel meer dienstpersoneel werkzaam was dan in andere Brabantse steden.

Toch moet men er zich voor hoeden op basis van voormelde feiten het belang van de verfransing te overschatten. Ongetwijfeld had de stad Brussel - net als overigens alle andere steden uit de Zuidelijke Nederlanden - regelmatig contact met het overwegend franstalige centrale overheidsapparaat van de Habsburgers.

Toch werd zelfs tijdens de achttiende eeuw de stedelijke administratie verder in het Nederlands gevoerd. Ambtenaren van de centrale instellingen die Brusselse dossiers moesten afhandelen, waren dan ook verplicht Nederlands te kennen. In dit verband dient gewezen te worden op een wel zeer sprekend voorval. Op 19 augustus 1752 stuurde Karel-Alexander van Lotharingen, landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden, een brief (uiteraard in het Frans) aan keizerin Maria Theresia te Wenen. Daarin schrijft de Karel Alexander dat baron de Cazier, een raadsheer bij de Raad van Financiën, aanvankelijk het Nederlands niet machtig was. Maar na verloop van tijd heeft die edelman echter zoveel vorderingen gemaakt bij zijn studie van die taal dat hij zelfs in staat is geweest om de rekeningen van de stad Brussel te controleren... : *“cependant il s'est tellement appliqué à la langue flamande (sic ! lees néerlandaise) qu'il a été en état d'entendre les derniers comptes de la ville de Bruxelles qui sont couchés dans cette langue”*.

Ondanks de aanwezigheid van een Franstalig hof en bijbehorende administratie was Brussel ook tijdens de achttiende eeuw een stad gebleven waar de overgrote meerderheid van de bevolking verder Nederlands sprak. Dit deed de Franse filosoof Voltaire dan ook verontwaardigd uitroepen : *“Le diable qui dispose de ma vie m'envoie à Bruxelles et songez s'il vous plaît il n'y a à Bruxelles que des Flamands”*.

Het Nederlands karakter van Brussel blijkt ook duidelijk uit een systematisch onderzoek van de archieven, zowel die van de lakengilde als die van de ambachten, de naties en de sermenten. Natuurlijk hadden die Brusselse instellingen - net als het stadsbestuur zelf overigens - te maken met de overwegend Franstalige administratie van de Habsburgers. Bovendien hebben de dekens van die corporaties (maar dat gold ook voor hun collega's uit Antwerpen, Leuven, Mechelen, Gent, Brugge...) soms - dus niet altijd - in het Frans gecorrespondeerd met de centrale overheid. Af en toe hebben zij zelfs stukken die oorspronkelijk in het Nederlands waren gesteld in het Frans vertaald ten behoeve van de hogere instanties. Maar de voertaal van de ambachten (net als die van de stad zelf) bleef verder het Nederlands. Franstalige rekwesten gericht aan de wethouders of aan een ambacht werden vrijwel altijd in het Nederlands afgehandeld. Anderstalige stukken van de centrale besturen kregen ten behoeve van de Brusselse instanties een vertaling in het “Duytsch”. Meermaals voorzagen de klerken dergelijke stukken van een korte Nederlandse samenvatting (“rubriek”).

Wanneer de centrale regering in 1738 vraagt dat de Brusselse ambachten een memorie zouden indienen over de oorzaken van het verval van hun ambacht dan doen de 59 Brusselse ambachten dit stuk voor stuk in het Nederlands. Dit spreekt boekdelen over het taalgebruik van de Brusselse “middenstand”.

Als hoofdstad trok Brussel niet alleen edelen en hovelingen aan maar ook heel wat marginalen. Zij kwamen in de Zennestad hun geluk beproeven, hoopten er werk te vinden of er in leven te blijven door te bedelen. Meermaals traden zowel het stadsbestuur als de centrale overheid hiertegen op. Onder die dompelaars zaten ook heel wat Walen. Een verzoekschrift dat *anno* 1686 gericht werd aan de aartsbisschop zinspeelt op de aanwezigheid van een aantal arme Walen in de buurt van de *Blaerstraete* bij de Kapellekerk: *“que dans leur quartier et à l'environ il demeure grande foule de pauvres gens et notamment des Wallons, dont grande partie demeure sans instruction”*.

Ook in literaire teksten is sprake van anderstaligen. Typisch in dit verband is het “Kluchtigh ende belacchelyck verhaeldicht van allen het gene men roept, singht ende schreeuwt soo op de merckten, als straten van de Princelycke Stadt Brussel, seer genoegelyck om lesen vertoonende den geestigen mostaertman, Pot à fer, taert- en-waeffelvrouwen, appelwyven, hanneken-uyt etc. met alle hunnen sanck ende geroep”. In die tekst voert de dichter onder meer ook Waalse venters ten tonele die te Brussel hun waren (ondermeer Herve-kaas) aan de man brachten. Dergelijke handelaars hebben zich vermoedelijk niet permanent in Brussel gevestigd omdat zij geregeld terugkeerden naar hun land van herkomst om zich te bevoorraden.

Voor sommige grootschalige infrastructuurwerken werd ook een beroep gedaan op vreemde werkkrachten. De in Brussel voorhanden mankracht volstond blijkbaar niet. Zo werden *anno* 1773 bij “het versmallen ende overwelven der Senne” in de buurt van Sint-Goriks niet alleen werklui uit Brussel en Brabant ingeschakeld maar ook arbeiders uit Waalse gewesten. Judocus Rombaut verhaalt dan ook in een gelegenheidsgedicht dat de arbeiders die daaraan werkten “Duyts en Frans” spraken. Bleven dergelijke van elders afkomstige grondwerkers en metselaars na het voleindigen van dit werk te Brussel wonen ? Het is allesbehalve zeker. Gelet op het heftige verzet van de Brusselse ambachtslui tegen het recruterende van vreemdelingen, lijkt dit weinig waarschijnlijk.

Toch is het duidelijk - en dit blijkt uit de bronnen - dat tijdens de zeventiende en vooral tijdens de achttiende eeuw een beperkt aantal mensen van Waalse afkomst opgenomen waren in de ambachten van de Zennestad. In de archieven van die instellingen berusten immers enkele (minder dan 5%) in het Frans gestelde verzoekschriften en kwitanties. Bovendien vindt men in de ledenlijsten en resolutieboeken af en toe Franstalige familienamen. Toch blijft ook hier omzichtigheid geboden: een soortgelijke Fransklinkende naam betekent nog niet automatisch dat dergelijke inwijkeling (nog altijd) Franstalig was. De Waalse immigranten kwamen immers terecht in een stad waar weliswaar een Franstalige hofhouding en centrale administratie zetelde maar waar de

overgrote meerderheid nederlandstalig was.

De Franstalige betere kringen van hovelingen, edelen en hoge ambtenaren vormden slechts een zeer klein deel van de bevolking. Grotendeels geconcentreerd in de bovenstad, leidden zij hun eigen leven. Met de doorsnee burger - zelfs met de bemiddelde Brusselaar - hadden zij niet al te veel contact. Die bevoorrechte maatschappelijke groepen hebben dan ook hun Franse cultuur kunnen behouden. Zij dachten er overigens geenszins aan zich te integreren. Zij waren daartoe des te minder geneigd daar de Franse taal en cultuur tijdens de zeventiende en de achttiende eeuw in heel Europa een grote uitstraling kende in heel Europa.

Heel anders was het echter gesteld met de gewone Waalse inwijkelingen. Die werden geconfronteerd met een bevolking die tijdens het grootste deel van de achttiende eeuw nog voor meer dan 90 % Nederlandstalig was. Waalse historici hebben inderdaad berekend dat het percentage Franstaligen in Brussel zelfs *anno* 1785 nog geen 15 % bedroeg. Ter vergelijking: Berlijn telde rond 1700 niet minder dan 25 % Franstaligen ... In die omstandigheden zat er voor de modale Waalse inwijking niet veel anders op dan zich aan te passen aan de taal van de Brusselaars.

Wel was het - vooral vanaf de achttiende eeuw - in sommige ambachten mogelijk de eed in het Frans af te leggen. Daarbij mag uiteraard nooit de concrete juridische betekenis van die eed uit het oog verloren worden : de ambachtsman beloofde er getrouwheid aan de hertog en aan zijn ambacht. Welnu sommige onwillige en weerspannige vaklui waren er maar al te graag op uit om een of ander "achterpoortje" te vinden. Zij beriepen zich op een of ander voorwendsel om de reglementen niet na te leven. De dekens der ambachten waren daarmee uiteraard niet gediend. Omdat "eenige der selver hunne ordonnantien ende statuten, sijn hebbende donckere, equivoque ende twijffelachtige woorden ende verdrayde sinnen" wilde men beletten dat "contraventeurs", gebruik makend van dubbelzinnige of onduidelijke bewoordingen in reglementen, zouden proberen de geldigheid van bepaalde verplichtingen te betwisten "die de contraventeurs soude connen in controversie trecken ende oock van nulliteijt debatteren...".

Opdat geen ambachtsman ooit zou inroepen niet begrepen te hebben wat hij onder ede had beloofd, was het in sommige ambachten toegestaan de eed in het Frans af te leggen. Dergelijke tegemoetkoming ten gunste van Waalse vaklui was echter niet typisch voor Brussel. Ook in Antwerpen kon men (en dat al tijdens de zestiende eeuw) de ambachtseed in het Frans uitspreken.

Bij die ene tegemoetkoming is het echter gebleven. Zo zijn noch de dekens van die beroepsverenigingen noch de stad Brussel er ooit toe overgegaan de

statuten of reglementen van die corporaties in het Frans te vertalen. Ook de ambachtsrekeningen werden tot op de vooravond van de inval van de *sansculotten* (1793/94) in het Nederlands bijgehouden en jaarlijks door het stadsbestuur gecontroleerd. Heel wat Waalse immigranten hanteren dan ook het "Duytsch" in hun verzoekschriften aan de Brusselse instanties en voor de door hen afgeleverde kwitanties. Sommigen Walen verklaren zelfs uitdrukkelijk Nederlands (dat zij steevast "*Flamand*" noemen) te kennen.

De conclusie ligt dan ook voor de hand: heel wat van de ingeweken Walen uit de lagere sociale groepen - die in feite Waals dialect spraken - werden na verloop van tijd door de Brusselaars vernederlandst. Wel heeft de aanwezigheid van Waalse inwijkelingen er ook toe geleid dat een aantal Franse woorden zich in de Brusselse volkstaal hebben verspreid.

Ongetwijfeld keken de Brusselaars - net als de Antwerpenaars, de Leuvenaars, de Mechelaars, de Gentenaars, de Bruggelingen en de Kortrijkzanen en net als zovelen in heel Europa op naar de Franstalige "élite". Toch wijst niets er op dat dit geprivilegieerde milieu een diepgaande verfransende invloed zou hebben uitgeoefend op de autochtone Brusselse bevolking.

Het Nederlands moest in de zeventiende en achttiende eeuw kampen met een aantal zware handicaps: de eerder bescheiden kwaliteit van de toenmalige Noord- en Zuidnederlandse auteurs, de grote uitstraling van de Franse cultuur in heel Europa en - iets wat al te vaak vergeten wordt - de weerslag van de Franse bezetting van 1745 tot 1748. Al die factoren hebben er mede toe bijgedragen dat vooral na 1780 het Frans vooruitgang heeft gemaakt wat ondermeer blijkt uit de publicatie en verspreiding van Franstalige pamfletten tijdens de Brabantse Omwenteling.

Pas in die periode, toen de bourgeoisie zich wou affirmeren, schijnen in Brussel - net als elders trouwens - een aantal autochtonen naar het Frans te zijn overgeschakeld. Dit deed de Oostenrijkse keizer Jozef II verklaren dat de inwoners niet alleen van Brussel maar evenzeer die van de Zuidelijke Nederlanden hun burens naäpten: "*Les habitants de Bruxelles et des Pays Bas sont des imitateurs de leurs voisins. Le fond est Hollandais (sic !) et le vernis Français*".

INVLOED VAN HERDER ?

De ambachten niet alleen actief op sociaal-economisch vlak maar evenzeer op politiek terrein. Gegroepeerd in negen "naties" participeerden zij sinds 1421 effectief aan het bestuur van de stad Brussel en speelden zij een

belangrijke rol tijdens de Brabantse omwenteling. Tot aan de Franse bezetting beschikten de naties over een niet geringe machtspositie. Nadat de Zuidelijke Nederlanden door de sansculotten onder de voet waren gelopen (1793/94) werd het oude bestuurssysteem opgeheven en werden de ambachten afgeschaft.

De leiders van de ambachten en van hun overkoepelende structuur - de naties - hebben zich daarbij niet neergelegd. Sommige van die organisaties bleven overigens - in het geheim - nog een tijd lang actief. Een aantal rekeningen, resolutieboeken, ledenlijsten enz. werden verder bijgehouden tijdens Franse periode en zelfs nog later. De dekens waren uiteraard weinig geneigd te collaboreren met een bezetter die hen van hun macht had beroofd. Zodra Brussel door de Pruisische, Engelse en Russische geallieerden bevrijd was, traden zij weer op het voorplan. De boetmeesters richtten in februari 1814 een bezwaarschrift tot de hertog van Saksen-Weimar, gouverneur van Brussel. Daarin vroegen de hoofden van de Brusselse naties (de boetmeesters) niet alleen de afzetting van de ambtenaren die door de Franse overheid waren benoemd, maar ook het herstel van het Nederlands als officiële taal.

Begin mei 1814 werd generaal baron de Vincent door de geallieerden aangesteld als de gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden. Amper een maand later ontving de nieuwe machthebber van de dekens van de negen Brusselse naties een in het Frans gesteld rekwes. Dat de Brusselse naties zich van die taal bedienden, hoeft uiteraard geen verwondering te wekken. Het stuk was immers bestemd voor een Franstalig edelman "*son excellence le général baron de Vincent, gouverneur-général de la Belgique*".

Een gedrukt exemplaar van dat merkwaardige stuk berust nog altijd in het archief van de "naties". Daarin bepleitten de leiders van de naties andermaal het herstel van de oude instellingen en het voormalige bestuur: "*L'ancien ordre des choses est l'égide sous laquelle les peuples de la Belgique désirent et espèrent renaître au bonheur*". Verder heet het: "*C'est la Belgique telle qu'elle existait sous le règne de l'auguste maison d'Autriche qui doit renaître*". Met heimwee wordt herinnerd aan de gelukkige tijd van keizerin Maria Theresia.

"Ces lois respectables sont liées essentiellement au bonheur et à la prospérité de la Belgique: elles doivent faire disparaître à jamais les lois révolutionnaires françaises: il ne suffit pas d'avoir expulsé le tyran et ses satellites; il faut anéantir toutes les institutions des novateurs, tous les codes de Bonaparte".

De boetmeesters van de negen Brusselse naties verwezen met bewondering naar het Duitse voorbeeld (als een knipoog naar de Pruisische bevrijders?). In Duitsland was immers de volkstaal en de oude wetgeving al in ere hersteld:

"Les peuples de l'Allemagne ont fait justice de ces lois révolutionnaires, ces nations ont rendu hommage à la langue de leur Pays et à leur ancienne législation". De Brusselaars echter mochten hun eigen taal nog altijd niet gebruiken in officiële stukken. Ze zochten verder nog onder het juk van de Franse taal en de instellingen van het napoleontisch regime: "*et nous avons encore à rougir de ne pouvoir employer notre langue nationale dans aucun acte public, nous sommes encore sous le joug de la langue française et des institutions du régime Napoleon...*"

Daarom eisten zij andermaal en zeer uitdrukkelijk het herstel van de nationale taal: "*La proscription de la langue nationale flamande doit cesser. L'idiome, les lois et les institutions des Peuples de la Belgique doivent renaître avec le bonheur de ce Pays.*"

Daarbij voeren de Brusselaars een argument aan dat zo uit de pen van Johann Godfried Herder (1744-1803) kon gevloeid zijn. Zij betogen *anno* 1814 immers expliciet dat volkeren slechts gelukkig kunnen zijn wanneer zij bestuurd worden op een manier die aangepast is aan hun inborst en hun zeden: "*N'est il pas de principe que pour rendre les Peuples heureux il faut assortir le système du Gouvernement à leur génie et à leurs mœurs ?*".

De oproep (1814) van de naties van de Brabantse stad Brussel geldt samen met de "Verhandeling op d'onacht der moederlyke tael" (1788) geschreven door de Brabantse jurist J.B.C. Verlooy als een der eerste uitingen van de heropstanding van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden. Beide Brabantse geschriften liggen ten grondslag aan wat een paar negentiende eeuwse in het Frans denkende romantici - ten onrechte - de "Vlaamse" (sic) Beweging zijn gaan noemen.

Dr. Paul de Ridder
Koninklijke Bibliotheek

PUBLICATIES OVER BRUSSEL

BRUSSEL, GESCHIEDENIS VAN EEN BRABANTSE STAD

Het heeft tot 1988 geduurd eer men kon beschikken over een origineel in het Nederlands (dus geen vertaling) en door een beroepshistoricus geschreven overzicht van de geschiedenis van Brussel. Vóór die datum bestonden er enkel in het Frans geschreven algemene syntheses.

In 1988 publiceerde de Brusselse historicus Dr. Paul de Ridder "Brussel, geschiedenis van een Brabantse stad". Dergelijke publicatie beantwoordde aan een behoefte. Tussen 1988 en 1993 verschenen niet minder dan vier drukken van dit werk.

In deze vlot geschreven synthese wordt geschetst hoe Brussel zich van een bescheiden nederzetting in de moerassige Zennevallei ontwikkeld heeft niet alleen tot een belangrijk centrum van handel en nijverheid, van cultuur en geestesleven maar ook hoe deze stad is uitgegroeid tot de hoofdstad van de Nederlanden.

Dit werk besteedt niet alleen aandacht aan vorsten en hovelingen maar ook aan het leven en werk van de gewone Brusselaar. "Brussel, geschiedenis van een Brabantse stad" behandelt zowel de hevige sociale conflicten tussen rijke patriciërs en eenvoudige ambachtslui als de merkwaardige ontplooiing van kunsten, letteren en wetenschappen.

Bovendien krijgt de lezer in "Brussel, geschiedenis van een Brabantse stad" een degelijk overzicht van de historische evolutie van het taalgebruik in Brussel.

Van "Brussel, geschiedenis van een Brabantse stad" bestaat ook een vertaling in het Frans, in het Duits, in het Engels, in het Spaans, in het Italiaans en in het Russisch.

Dergelijke vertalingen zijn onmisbaar om anderstalige of buitenlandse vrienden of zakenrelaties objectieve en wetenschappelijk verantwoorde informatie te verschaffen over de geschiedenis van Brussel.

Daarbij is het bijzonder interessant dat deze publicatie ook aandacht besteedt aan de geschiedenis van het Belgische nationaliteitsvraagstuk en aan de structuren van het nieuwe België.

TAFERELN UIT HET BRUSSELSE AMBACHTSLEVEN

De ambachten hebben een belangrijke rol gespeeld niet alleen in het sociaal-economische maar ook in het politieke en culturele leven van de Brusselaars. Jarenlang onderzocht Dr. Paul de Ridder de massa's documenten die deze oude beroepsorganisaties hebben nagelaten. Op basis daarvan schetst hij een levendig sfeerbeeld van het dagelijkse leven in het oude Brussel (tot 1794).

Wie "Taferelen uit het Brusselse ambachtsleven" leest, merkt vrij snel dat heel wat bekommernissen van de mensen van het "Ancien Régime" ook vandaag nog leven. Zo werd er ook toen gewaakt zowel over de kwaliteit van het vlees en andere voedingswaren als over de goede verhouding tussen prijs en kwaliteit. De Brusselaars uit vroegere eeuwen ergerden zich aan politieke benoemingen en de corruptie en streefden naar een plichtsbewust, efficiënt en onkreukbare rechterlijk apparaat.

Ook andere verzuchtingen klinken verrassend actueel. Net als vandaag werd er ook destijds naar gestreefd de stad proper, veilig, aangenaam en leefbaar te houden en de stadsvlucht tegen te gaan. De toenmalige schepenen voerden een tewerkstellingsbeleid, bestreden de criminaliteit en poogden het verkeer vlotter te laten verlopen door het afbreken van gebouwen en het verbreden van de straten.

Het stadsbestuur liet meermaals - vaak op aanstichten van de centrale overheid - grootschalige werken uitvoeren om de stad te verfraaien en het economische leven nieuwe impulsen te geven. Meermaals lieten de vroede vaders zich door immobiliënspeculanten meeslepen in megalomane projecten die het historische stadswefsel verstoorden. En ook dit klinkt verrassend actueel.

HISTORISCHE STADSWANDELINGEN

Wie belangstelling heeft voor een voordracht over Brussel of een geleid bezoek aan de kathedraal van Sint-Michiël en Sint-Goedele al of niet gecombineerd met een historische wandeling kan zich wenden tot de "Vereniging voor Brusselse Geschiedenis" (VZW)

Sint-Kristoffelstraat 12

1000 Brussel

tel: 02/ 514 05 11

fax: 02/ 514 31 41

De invloed van de demografie in Vlaanderen op de Vlaamse aanwezigheid in Brussel.

Demografie als oorzaak van de Vlaamse achteruitgang in Brussel

In de meeste studies wordt bij het onderzoek van de oorzaken van de Vlaamse achteruitgang in Brussel geen rekening gehouden met de demografische toestand in Vlaanderen. Een analyse van de demografie in Vlaanderen toont aan dat *de daling van het geboortecijfer in Vlaanderen de hoofdoorzaak is van de achteruitgang van de Vlamingen in Brussel*. Vermits dit de grondoorzaak is moeten we besluiten dat alle pogingen tot verbetering die hiermee geen rekening houden tot mislukken gedoemd zijn.

Door het dalen van het geboortecijfer in Vlaanderen is de Vlaamse inwijking in Brussel weggevallen en wordt dit vacuum opgevuld door Franstaligen of door vreemdelingen die zich in overgrote meerderheid aansluiten bij de Franstalige gemeenschap.

Invloed van de Vlaamse inwijking op de Brusselse bevolking

Van het ontstaan van België tot de jaren 1960 was er een sterke verfransing van de Vlamingen in Brussel. Toch bleef de bevolking van Brussel nog grotendeels Vlaams, dank zij het *geboorte-overschot in Vlaanderen, waardoor er een voortdurende toevoer was van nieuwe Vlamingen*. Vanaf de jaren 60 is de welstand in Vlaanderen toegenomen en is het geboorte-overschot weggevallen. Er is bijgevolg geen inwijking meer van Vlamingen naar Brussel.

Tot de jaren 1950 sprak nog minstens 50 % van de bevolking van de 19 gemeenten die nu de Brusselse agglomeratie vormen nog daadwerkelijk Vlaams in de huiskring. Nu is dit gedaald tot minder dan 10 %. In diezelfde periode is de totale bevolking van die gemeenten vrijwel constant gebleven. *Er is dus een netto verlies van minstens 300.000 Vlamingen*. Deze 300.000 Vlamingen vindt men niet elders terug in Vlaanderen. Er is wel een uitwijking naar de rand rond Brussel, maar ook daar is het aantal Vlamingen niet gestegen. Er is daar wel een toename van het aantal franstaligen en anderstaligen.

Demografie in Vlaanderen en Brussel

In Vlaanderen is het geboortecijfer in de laatste tien jaar ongeveer 1,4 kinderen per vrouw. *Om een bevolking constant te houden is een geboortecijfer van 2,1 kinderen per vrouw nodig*. Dit betekent dat de huidige generatie Vlamingen zal vervangen worden door een nieuwe generatie die slechts twee derden van de huidige generatie zal bedragen. Indien deze toestand constant blijft - en er zijn geen aanwijzingen dat dit zal veranderen in een nabije toekomst - dan kan men voorzien dat *de Vlaamse bevolking in de volgende 30 jaar met 1.000.000 zal verminderen* en dit houdt dan nog geen rekening met bijkomend verlies door verfransing. We kunnen voorzien dat in die zelfde periode de totale bevolking van Brussel en omgeving, als Europese groeipool, nog zal toenemen. De welstand in Vlaanderen zal hoog blijven zodat er geen inwijking uit Vlaanderen naar Brussel en omgeving te verwachten is. Het is zelfs te voorzien dat er een uitwijking van Vlamingen uit de steeds meer verfranste rand rond Brussel zal ontstaan. *Indien deze trend niet wordt omgebogen moeten we een verdere verfransing van Brussel en een brede rand rond Brussel verwachten*.

Inwijking van vreemdelingen in Brussel

De rol van de Vlaamse inwijkelingen in Brussel is nu volledig overgenomen door inwijking van vreemdelingen. Zoals de Vlamingen destijds komen ze eerst als ongeschoolde arbeiders het vuile werk doen en werken zich stilaan op in de kleine middenstand en dan de vrije beroepen. Zoals de Vlamingen destijds streven ze ernaar opgenomen te worden in de dominante bevolkingsgroep en dat is de Franstalige gemeenschap. Het deficit aan Vlamingen in Brussel is nu volledig opgevuld door vreemdelingen. Ondertussen is de totale bevolking van België slechts weinig gestegen. Tussen 1960 en 1990 is de bevolking van België gestegen van 8 naar 10 miljoen, terwijl de wereldbevolking gestegen is van 2 naar 5 miljard. Dus is er een relatieve daling van de bevolking in België. Dit leidt tot de conclusie dat *de inwijking van vreemdelingen een gevolg is van het vacuum dat hier ontstaan is door de vermindering van de autochtone bevolking*. De voornaamste oorzaak van het grote aantal inwijkelingen en de daarmee gepaard gaande verfransing ligt dus bij ons.

Demografie in de andere Europese landen. - Nut van de inwijking.

In alle West-Europese landen, behalve Zweden is er een deficitair geboortecijfer. De vermindering van de autochtone bevolking wordt in de meeste landen en o.a. in Wallonië gecompenseerd door de inwijking. Als de inwijkelingen geïntegreerd worden in de plaatselijke bevolking houdt dit het volk in stand en dit heeft bovendien grote voordelen voor de autochtone bevolking : de autochtone bevolking kan het vuile werk laten doen door migranten, kan zelf opklimmen op de sociale ladder vermits er een nieuwe lagere klasse van inwijkelingen ontstaat, moet minder investeren in kinderen en heeft dus meer geld beschikbaar voor consumptie, kan haar rijkdom overdragen op minder kinderen met een grotere concentratie van de rijkdom in de autochtone bevolking. De inwijkelingen werken daar gretig aan mee vermits ze zich zo snel mogelijk willen integreren in het rijke gastland en zodoende vaak de vurigste verdedigers worden van hun nieuw land en nieuwe cultuur.

Inwijking niet gunstig voor Vlaanderen.

Dit gunstig scenario werkt niet voor Vlaanderen. *Migranten hebben steeds de wens zich te integreren in de dominante bevolkingsgroep en in België is dat de Franstalige gemeenschap.* Overal in België waar de migranten de kans krijgen zich te integreren in de Franstalige gemeenschap zullen ze dit doen en dat geldt zeker voor Brussel, maar ook voor een brede rand rond Brussel, waar ze zich kunnen verstaanbaar maken in het Frans en van waaruit ze hun kinderen naar de Franstalige scholen in Brussel kunnen sturen.

Belang van een migranten-politiek

Doordat het Vlaams bevolkingsdeficit opgevuld wordt door migranten en doordat de migranten een instrument worden van verfransing, kan een Vlaamse politiek niet voorbijgaan aan het probleem van de migranten. De inwijkelingen sluiten in overgrote meerderheid aan bij de Franstalige bevolking en versterken de franstalige gemeenschap, vooral in en rond Brussel. Vermits de primaire oorzaak ligt in het verminderen van de Vlaamse bevolking en de migratie daarvan een gevolg is, is het verkeerd de oplossing te zoeken in een politiek die tegen de migranten zou gericht zijn. Een van de grote uitdagingen voor Vlaanderen en voor de Vlaamse Beweging zal erin bestaan een politiek uit te stippelen waarbij het voortbestaan en welzijn van de eigen bevolking verzekerd wordt zonder de inwijkelingen onrecht aan te doen.

Wat kan hieraan gedaan worden ?

Indien de primaire oorzaak van de verfransing ligt in de demografische toestand in Vlaanderen kan men stellen dat elke politiek die aan deze oorzaak niets verandert tot mislukken gedoemd is. *Alle pogingen om Vlamingen naar Brussel te brengen zullen mislukken als deze Vlamingen niet bestaan.* Dit betekent niet dat geen maatregelen moeten genomen worden te gunste van de Vlamingen in en rond Brussel. Het corrigeren van de nadelige demografische toestand vergt minstens 30 jaar en in die periode moet alles in het werk gesteld worden om onze huidige posities te vrijwaren.

Is het mogelijk de ongunstige demografische toestand in Vlaanderen te verbeteren ?

De demografie kan beïnvloed worden door een aangepaste sociale, familiale en fiscale politiek, alsook door een gepaste voorlichting van de bevolking. Zweden, dat gekend is om zijn vooruitstrevende sociale politiek, heeft trouwens op dit vlak in de laatste jaren een dalende trend weten te keren, nadat men er heeft ingezien dat een consumptie-welvaartstaat naar de ondergang leidt.

Invloed van het geboortecijfer op de welstand.

We horen voortdurend over de nefaste gevolgen van overbevolking. Overbevolking creëert armoede en dat zien we overduidelijk in de ontwikkelingslanden. In de westerse landen met laag geboortecijfer heerst een nog nooit geziene welstand. Dat overbevolking moet bestreden worden lijdt geen twijfel. Dat rijkdom gecreëerd wordt door een laag geboortecijfer is minder zeker. *Die rijkdom is in zekere mate toe te schrijven aan het gebrek aan investering in kinderen.* Indien een volk het geld dat het had moeten investeren in het ter wereld brengen en opvoeden van kinderen gebruikt voor consumptie schijnt het zeer rijk te zijn, maar het is in feite zijn kapitaal aan mensen aan het opgebruiken en de volgende generaties zullen dit gebrek aan investering moeten goed maken. Ook onderbevolking kan nefaste gevolgen hebben. Dit leidt tot gebrek aan competitie en aan vooruitgang en tot immigratie met uiteindelijk als gevolg het uiteenvallen van de bestaande sociale orde. Een nauwkeuriger onderzoek toont aan dat *de optimale toestand voor het creëren van een stabiele en welvarende maatschappij bestaat in een bevolking die langzaam groeit.* Deze groei mag gedeeltelijk bestaan uit immigratie op voorwaarde dat de migranten geïntegreerd worden. Voor Vlaanderen is dat in een nabije toekomst praktisch onmogelijk en om als volk te kunnen overleven moeten we dus streven naar een zeker geboorte-overschot.

Een aangepaste gezinspolitiek

Het is een zeer verspreide opinie, o.a. in de betere klassen van de Vlaamse bevolking dat het ideale gezin bestaat uit 2 ouders en 2 kinderen. Dit lijkt logisch en het stemt overeen met de aanbeveling van de Wereldgezondheidsorganisatie. Met een dergelijk streefcijfer kan onmogelijk een bevolking in stand gehouden worden. Om een stabiele bevolking in stand te houden is een gemiddelde van 2,1 kinderen per vrouw nodig. Vermits sommige vrouwen geen kinderen zullen hebben moet het streefcijfer voor elke vrouw die kinderen kan krijgen minstens 3 kinderen zijn. Het opvoeden van minstens 3 kinderen is voor de ouders een tijdrovende taak die een invloed heeft op de uitoefening van hun beroep en op hun kansen in het beroepsleven. Er moet dus grondig nagedacht worden over de rol van het gezin. Een sociale herwaardering van de taak van de ouders is noodzakelijk. De voorzieningen voor gezinsondersteuning zijn dringend aan herdenking toe.

Invloed van de sociale politiek op het geboortecijfer

Het is goed gekend dat een van de belangrijkste middelen om overbevolking tegen te gaan ligt in het uitbouwen van sociale zekerheid. In de hoofdzakelijk rurale bevolking van de ontwikkelingslanden zijn de mensen voor hun toekomst aangewezen op de steun van hun familie of van hun stam. Het hebben van kinderen is er dus een noodzaak om in hun oude dag of bij tegenslag te kunnen overleven. Deze druk om kinderen te hebben kan verminderd worden indien de ganse gemeenschap door het uitbouwen van een sociale zekerheid zorgt voor ouderdomspensioen en voor verzekering tegen ziekte en werkloosheid.

Een onaangepaste sociale zekerheid kan ook leiden tot een te laag geboortecijfer. In de meeste westerse landen worden de kosten van het opvoeden van kinderen hoofdzakelijk gedragen door de ouders, terwijl de sociale zekerheid die door de volgende generatie zal moeten in stand gehouden worden verdeeld wordt over de ganse bevolking. *Wie het opvoeden van kinderen overlaat aan zijn gebuur of aan gastarbeiders heeft meer geld beschikbaar voor consumptie, is dus rijker, en kan via de sociale zekerheid toch profiteren van het werk van die kinderen.*

De statistieken hebben reeds herhaaldelijk aangetoond dat gezinnen met kinderen minder inkomen beschikbaar hebben voor consumptie dan alleenstaanden en dan gezinnen zonder kinderen. Door een aanpassing van de sociale zekerheid, van de gezinspolitiek en van de fiscale politiek zou de

financiële achteruitstelling van gezinnen met kinderen moeten opgeheven worden. In Zweden werd de sociale politiek aangepast ten gunste van gezinnen met kinderen en het geboortecijfer is er gestegen tot 2,1 kinderen per vrouw.

Verschil tussen Vlaanderen en Wallonië.

Op dit gebied zijn de belangen van Vlaanderen enerzijds en Wallonië en Franstalig Brussel anderzijds tegengesteld : Franstalig België heeft baat bij een deficitair geboortecijfer, terwijl Vlaanderen niet kan overleven zonder geboorte-overschot. *Vermits de sociale zekerheid een belangrijke invloed heeft op de demografie is dit wellicht de voornaamste reden waarom het voor Vlaanderen van essentieel belang is dat de Sociale Zekerheid zou gesplitst worden.* Vlaanderen moet een eigen sociale en familiale politiek kunnen voeren en moet daartoe alle middelen en dus ook de Sociale Zekerheid in handen hebben.

Dit zijn enkele voorbeelden om aan te tonen dat *een andere demografische politiek mogelijk is en voor Vlaanderen noodzakelijk is om op lange termijn te kunnen overleven.* Het is noodzakelijk de demografie in Vlaanderen te verbeteren, vermits ons overleven als volk ervan afhangt. Dat zal enkel mogelijk als we een eigen Vlaamse politiek zullen kunnen voeren los van de Belgische politiek en die politiek zal verschillend moeten zijn van de Belgische of Waalse politiek.

Een aangepaste demografische politiek uitstippelen zonder de essentiële sociale verworvenheden van de laatste decennia in gevaar te brengen zal een van de grote uitdagingen zijn voor Vlaanderen in de komende decennia. Als kleinere cultuurgemeenschap tussen machtige en in zekere mate imperialistische culturen, en zonder bescherming van natuurlijke grenzen, zal die taak voor Vlaanderen moeilijker zijn dan voor de meeste andere landen.

Robrecht Vermeulen
Voorzitter VVA-Brussel

GEMEENTELIJK EUOKIESRECHT: WAARBORGEN VOOR EEN VLAAMSE GORDEL

Leon Elaut, een levensverhaal

Het levensverhaal van Leon Elaut is dat van iemand die een ideaal voor ogen had en dan ook heel zijn leven consequent voor dat ideaal heeft gestreden. Wij weten allemaal dat het hier gaat om zijn flamingantisme. Elaut was echter niet zomaar een flamingant. Hij was een wetenschapper die vanuit zijn bevoorrechte positie als intellectueel bewust is opgekomen voor de emancipatie van de Vlaamse wetenschapsbeoefening.

In dat streven was hij bijzonder rechtlijnig. Compromissen kende hij in geen geval. Daarom werd hij ten val gebracht.

Wat ik u zal brengen is dus het verhaal van een doordrijver. Let wel, door diezelfde hardnekkigheid zou hij er ook in slagen na zijn val eerherstel te verwerven.

Eerst neem ik u mee, honderd jaar terug in de tijd, naar 26 december 1897. Dat was voor de ouders van Elaut een heuglijke dag, en ook hij zou die dag nooit vergeten. Dat was immers zijn geboortedag.

Het was op enkele kilometers hier vandaan dat de wieg van Elaut stond. Hoe Gentbrugge er in die tijd uitzag, lees ik in een tekst die Elaut ons heeft nagelaten:

Gentbrugge, een vlek van rond de tienduizend zielen, verdeeld over een veelluik dat melkboeren, bloemisten, kasteelheren, kronische proletariërs, renteniertjes en bedienden omvatte. Ze leefden naast elkaar, aan de rand van een provincialistische grootstad, en waren doorbloed met een ingeboren verlangen het nog een paar eeuwen in die gevestigde verzuiling uit te houden. (...) Zo lag Gentbrugge binnen zijn sierlijke Scheldebocht te soezen en te wachten op de twintigste eeuw.

Het was in dat vredige Gentbrugge dat Elaut opgroeide als boerenzoon. Vader Elaut, die een vooruitziend man was en een klare kijk had op de schrandereheid van "onzen Leon", geloofde erin dat zijn zoon het verder zou brengen dan de boerenstiel. Daarom spande hij zich uiterst in om hem degelijk onderwijs te laten genieten.

Elaut ging dan ook verder dan de lagere school van Gentbrugge. Hij trok naar het Sint-Vincentiuscollege te Eeklo om er "zijn Frans" te leren. Dat hij daar inderdaad zijn Frans heeft geleerd zou hij later meermaals bewijzen wanneer hij een franskiljon schrap zette met een of andere *finesse* van het Franse taaleigen. U kan wel denken dat hij daarbij innerlijke pret beleefde, want de

Beste vrienden,

In deze extra bijlage willen wij opnieuw uw dringende aandacht vragen voor een grote uitdaging waar wij voorstaan: de invoering van gemeentelijk kiesrecht voor EU-burgers.

Zoals u weet is het aantal EU-burgers in Brussel, de feitelijke hoofdstad van Europa, en in de Vlaamse Gordel zeer groot. De meerderheid van hen kent nauwelijks Nederlands.

Het gemeentelijk eurokiesrecht dreigt de bestaande verfransing in Brussel en de Vlaamse Gordel nog verder in de hand te werken. Er zijn dan ook dringend Vlaamse waarborgen nodig.

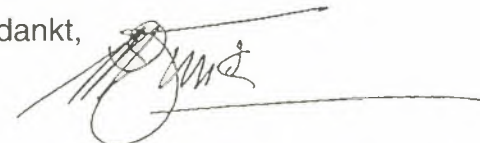
Alleen een evenwichtige invoering van het kiesrecht kan Brussel en de Vlaamse Gordel leefbaar houden voor Vlamingen en een vreedzame samenleving met Franstaligen mogelijk maken.

Wij weten dat u ons steunt in onze vraag naar Vlaamse waarborgen. Toen de VVB u in juni opriep om mee campagne te voeren tegen het Clerfayt-voorstel, reageerde u reeds massaal. Mogen wij u vragen om ook nu weer mee politieke druk uit te oefenen?

Uiteraard is het ook nog steeds mogelijk om ons een financieel ruggesteuntje te verlenen.

Dit kan op rekeningnummer **409-9563981-19** met vermelding EU-stemrecht.

Alvast bedankt,

prof. dr. Matthias Storme
voorzitter OVV

Peter De Roover
alg. voorzitter VVB

EUROPEES KIESRECHT: VLAAMSE WAARBORGEN KUNNEN NOG

Op dit ogenblik werkt de Belgische regering aan een ontwerp van herziening van de grondwet die nodig is om het eurokiesrecht in eigen wetgeving om te zetten. Mede onder druk van de Vlaamse Beweging heeft het Vlaams Parlement nogmaals herinnerd aan zijn eis om in een aantal minimale voorwaarden te voorzien, nl.

1. EU-burgers betalen gemeentebelasting zoals iedereen;
2. kiesrecht is afhankelijk van een voldoende verblijfsduur;
3. men is slechts verkiesbaar als men de streektaal kent,
4. Brussel en de Vlaamse Gordel krijgen bijzondere voorwaarden;
5. burgemeester en schepenen blijven eigen onderdanen;
6. het Vlaams Parlement regelt zelf het gemeentelijk kiesrecht.

Ondanks de bijna eensgezindheid in het Vlaams Parlement (er was slechts een tegenstem), is het lang niet zeker dat de federale wetgever gevolg zal geven aan deze herinnering. De Franstaligen hebben reeds bij herhaling te kennen gegeven niet in te willen gaan op de gerechtvaardigde verlangens van de Vlamingen. Recent nog slaagde de FDF'er Georges Clerfayt er in de kamercommissie grondwetsherziening in een akkoord te bereiken over een zeer nadelig voorstel.

Vlaamse waarborgen voor het gemeentelijk eurokiesrecht kunnen nog, maar vergen politieke moed. Die is er nog onvoldoende en dat moet veranderen. Steun daarom Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen (OVV) en stuur ons de strook op de volgende pagina terug zodat wij eerste minister Dehaene onder druk kunnen zetten.

Voornaam:

Naam:

Adres:

Postcode:

Gemeente:

Telefoon:

Fax:

JA, ik steun de inzet van het OVV om Brussel en de Vlaamse Gordel leefbaar te houden voor de Vlamingen.

Ik wil een evenwichtige invoering van het gemeentelijk eurokiesrecht met Vlaamse waarborgen.

NEEN, Brussel en de Vlaamse Gordel mogen niet opgeofferd worden en ten prooi vallen van verdere verfransing.

Stad en streek mogen niet onleefbaar worden door een ondoordachte invoering van het eurokiesrecht.

Daarom zend ik deze strook terug om premier Dehaene te verzoeken aan de bovenstaande opmerkingen spoedig gevolg te geven en de noodzakelijke herziening van de Grondwet daarvan afhankelijk te maken!

Deze strook terugzenden naar: OVV, p/a Algemeen Secretariaat VVB, Baron Dhanislaan 18, 2000 Antwerpen

franskiljon, zo beweerde hijzelf, was zijn enige en anonieme vijand. De oorsprong van die vijandschap tegenover het franskiljonisme lag in zijn jeugd, zo bijvoorbeeld in het feit dat men op het college van Eeklo verplicht was Frans te spreken, wat in die tijd helemaal niet uitzonderlijk was.

Ook op het Sint-Barbaracollege waar Elaut vervolgens zijn klassieke humaniora volgde, werden de lessen gegeven in het Frans. Hij voelde zich daar als boerenjongen niet echt thuis tussen de zonen van de Franssprekende burgerij, en zocht daarom het gezelschap op van de weinige andere Vlaamssprekenden op het college. Zo ontmoette hij August de Schryver, ook een Gentbruggenaar, die zijn levensvriend en later ook zijn schoonbroer zou worden. Over die eerste kennismaking met De Schryver schreef Elaut het volgende.

Ik ben een geboren Gentbruggenaar uit de landbouwersstand van het arse-naal, hij de tot Gentbruggenaar geëvolueerde Gentenaar uit de burgerij van het Center.(...)

We hadden nagenoeg dezelfde leraars in de opeenvolgende klassen. We speelden op feest- en prijsdag in hetzelfde toneelstuk(...). Hij zong in het koor van Pater Deschamps, ik werd eruit gewipt omdat ik immer een maat voor- of achterlag.

Elaut had inderdaad geen muzikaal talent, maar op het gebied van de talen speelde hij wel de eerste viool.

Intussen zijn we beland in het jaar 1917. Elaut was toen precies twintig. Zijn loopbaan bij de jezuiten liep stilaan ten einde. Nu wou hij graag geneeskunde studeren aan de Gentse universiteit. Die keuze bracht echter problemen met zich mee gezien de toenmalige oorlogsomstandigheden. In 1916 had de Duitse gouverneur-generaal Von Bissing immers de Gentse universiteit vernerlandst. Zich inschrijven aan een instelling die door de bezetter was opgericht, werd beschouwd als een vorm van landverraad.

Ook Elaut werd afgeschrikt door de ongunstige publieke opinie omtrent de Gentse universiteit en besloot daarom zijn studie uit te stellen en voorlopig een cursus scheikunde te volgen aan de Gentse Hogere Nijverheidsschool.

Een paar maanden later kreeg hij echter het opeisingsbevel van de Duitsers en op dat moment heeft hij wel de stap gezet naar de universiteit, om zo te ontsnappen aan de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Dat hij niet de enige was die daarin zijn toevlucht nam, bewijst het studentenaantal aan de Gentse

universiteit dat plots aanzienlijk steeg. Blijkbaar wilden nu ook vele franskiljons aan de vernederlandste universiteit gaan studeren.

Elaut kon nu naar hartelust studeren, maar het mocht niet blijven duren, want bij de wapenstilstand, 11 november 1918, sloot de universiteit haar deuren, juist toen hij begonnen was met zijn tweede kandidatuur. Het ergste was dat de oud-studenten van de gewraakte Von Bissing-universiteit hun studie niet mochten verderzetten. Elaut zou tot 1922 moeten wachten, tot de politieke strijd daarover gestreden zou zijn, om zijn studie te mogen verderzetten. Wat nu gedaan tussen 1918 en 1922 ?

Het was een uiterst gelukkige speling van het lot dat hij precies in die periode kennis maakte met de nieuwe onderpastoor in Gentbrugge, kanunnik Frans de Hovre. De Hovre was een pedagoog van formaat die heel wat begrip wist op te brengen voor de uitzichtloze situatie waarin Elaut was verzeild geraakt. Daarom zette hij de jonge kracht aan het vertalen van pedagogische literatuur. Door die vertaal oefening werd zijn pen heel wat aangescherpt, wat hem later nog ruimschoots van pas zou komen.

Het was ook onder impuls van diezelfde De Hovre dat in 1919 in Gentbrugge met een scoutsgroep gestart werd, de Hubert de Bruykergroep, met als leiders onder meer Elaut en De Schryver.

Zo wist de jonge Elaut zich op verschillende manieren nuttig bezig te houden tot hij zich in 1922 opnieuw kon inschrijven in de Faculteit Geneeskunde van Gent. De lessen werden daar nu opnieuw gegeven in het Frans, maar intussen was wel de strijd voor de vernederlandsing losgebroken.

Niet alleen in het parlement werd er hevig gediscussieerd. Ook binnen de universiteit, zowel bij docenten als studenten, waren er voor- en tegenstanders van de vernederlandsing, en dat bracht heel wat oproer teweeg.

Heel typisch was het volgende incident dat zich voordeed in 1923. De rector was op dat moment Jan-Frans Heymans, de vader van de latere Nobelprijswinnaar. Rector Heymans was flamingant en dus voorstander van de vernederlandsing. Daarom was hij van plan de openingsrede bij het begin van het academiejaar ditmaal te houden in het Nederlands. De franskiljonse studenten die op de hoogte waren van dat voornemen, beraamden een protestactie. Ze hebben de plichtigheid dan ook geboycot door de verlichting uit te schakelen. Hiermee toonden ze hoe de duisternis zou vallen over de Gentse universiteit wanneer die vernederlandsd zou worden. Elaut die op dat moment als student in de Aula aanwezig was, heeft daarover geschreven:

Het duurde zowat een halfuur, en toen de stroom op sterkte kwam, en men de reacties op de aangezichten kon aflezen, zag men rood opgewonden koppen naast voorhoofden en wangen die doodsbleek uitstaken boven de stijf gestreken halfhemdjes van jonge docenten. Nooit vergeet ik hoe onder deze laatste Korneel Heymans, zoon van de rector, (...) wit van ingehouden toorn, de voorvallen die tegelijk tragisch en komisch aandeden, mede onderging. Ik ben ervan overtuigd dat in het gemoed van de jonge man, (...) dure eden gezworen werden. Wat die eden waren heeft de toekomst uitgewezen.

Elaut bleef dus in geen geval onverschillig voor de strijd rond de vernederlandsing die er uiteindelijk pas zou komen in 1930. Daarnaast wijdde hij zich vol overgave aan de studie, zodat hij in 1927 promoveerde tot doctor in de genees-, heel- en verloskunde met grootste onderscheiding.

Nu wou hij zich specialiseren. Op aanraden van Prof. Dr. Goormaghtigh koos hij voor de urologie omdat het een jong vak was waarin een toekomst lag. Aangezien er in België geen wetenschappelijke opleiding voorhanden was, trok Elaut naar het buitenland. Hij werd achtereenvolgens gevormd in Parijs, Amsterdam en in de *Mayo Clinic* van Rochester in de Verenigde Staten. Daar bevond hij zich in het geneeskundig Amerika op zijn best.

Dat wist hij ook te appreciëren, althans met zijn verstand, want zijn hart had hij intussen verloren ergens in het Vlaamse Waasland; hij was verliefd op Adrienne Scheerders uit Sint-Niklaas.

In juli 1930 kwam hij maar al te graag terug naar de Vlaamse bodem om te huwen met zijn Adrienne, die hem drie kinderen zou schenken. Het jonggehuwde paar ging nu wonen in de Sint-Pietersnieuwstraat in Gent, in het huis waar Prof. Henri Pirenne had gewoond, en waar die zijn bekende "*Histoire de Belgique*" heeft geschreven. Elaut zou daar ook een stuk geschiedenis schrijven, maar dan vanuit een heel ander gezichtspunt. Hij zou een stuk Vlaamse Beweging vastleggen.

Daarnaast zou hij zich in de eerste plaats bezighouden met wetenschappelijk onderzoek aan de universiteit en met de uitbouw van zijn urologische praktijk. Die urologische praktijk verliep niet zo vlot, want die specialiteit genoot op dat moment nog maar weinig erkenning. Hierover getuigt Elaut:

Wie zich in 1931 als uroloog wilde vestigen, moest een ongelijke strijd aangaan, ook voor zijn boterham. Hij werd door de chirurgen als een indringer beschouwd, door de zorgenverstrekkende (...) instellingen als een gastarbeider bekeken, en alleen tot wat vuil werk bevoegd geacht.

Niettemin kwamen steeds meer patiënten bij Elaut aankloppen. Wanneer een chirurgische ingreep noodzakelijk was verrichtte hij die in het Sint-Vincentius-ziekenhuis, waar hij als uroloog werkzaam was en ook als lesgever in de verpleegstersschool.

Intussen was hij ook aangeworven aan de Gentse universiteit, als assistent bij de professoren Goormaghtigh en Soenen. Bij hen werkte hij aan een experiment rond een bepaalde nierproef. Het resultaat van dat onderzoek legde hij vast in zijn proefschrift. Dat werk heeft hij in 1932 verdedigd voor de faculteit geneeskunde, waarna hij ook zijn openbare les gaf. Hiermee behaalde hij de graad van Geaggregeerde van het Hoger Onderwijs in de Urologie. Zo werd hij in 1932 de eerste wetenschappelijk gevormde uroloog in Vlaanderen.

Een tijd later werd hij benoemd tot hoogleraar in de anatomie en de urologie. De cursus urologie was volledig nieuw. Elaut moest die als eerste volledig zelf gaan uitstippelen. Hij startte daarvoor met de oprichting van de Urologische Kliniek, wat geen gemakkelijke opdracht was. Dat lezen we in de volgende tekst:

Met mijn hoedje in de hand heb ik weken, maanden, jaren als het ware van officiële deur tot officiële deur gebedeld voor de outillering van de Urologische Kliniek.(...)Er werd mij veel beloofd, maar met het weinige dat ik kreeg, had ik in 1939 toch een allegaartje bijeengescharreld dat mij in staat stelde een niet onaardig stukje theoretisch-praktisch onderwijs te geven in de leer van de urinaire ziekten.(...) Zelfs dat bijeenscharrelen was niet gespeend van flamingantisch-franskiljonse reflexen (...)

Hieruit blijkt dat Elaut ondanks zijn drukke wetenschappelijke bezigheden steeds waakzaam bleef als flamingant. Zo ergerde hij zich grondig aan de onvlaamse geest die heerste in de universiteit, die nochtans sedert 1930 officieel vernederlandst was. Dat vinden we terug in een citaat waarin hij het heeft over bepaalde professoren van zijn faculteit:

Dezen hebben hun sociale en andere invloedssferen door de invoering der vervlaamsching voelen inkrimpen, hebben zich schoorvoetend aan het nieuw statuut onderworpen, en nu het officieel staat Vlaamsch te spreken zonder onvaderlandsch te zijn, hullen zij zich in een nevel van Vlaamschheid omdat het niet anders kan.

Elaut nam geen blad voor de mond. Openlijk ging hij in tegen die fransgezinde mentaliteit, een mentaliteit die volgens hem al lang genoeg geheerst had en die de opgang van de Vlaamse wetenschapsbeoefening had belemmerd.

Daarom zou hij zich nu inzetten om de Vlaamse wetenschap te stimuleren. In dat streven stond hij zeker niet alleen. Samen met andere Vlaamse intellectuelen heeft hij gewerkt aan het organiseren van wetenschappelijke congressen, aan het oprichten van Nederlandstalige tijdschriften, alsook aan de strijd voor onafhankelijke Vlaamse academiën voor Wetenschap.

De moeizame opeising van die academiën is een lang verhaal. Het zou ons te ver leiden om dat helemaal uit de doeken te doen. Wat ik wel wil vermelden is dat Dr. Jozef Goossenaerts en Prof. Dr. Frans Daels hierin de hoofdrol hebben gespeeld.

Als hoogleraar probeerde Elaut zijn ideaal over te dragen aan zijn studenten, en zette hen daarom aan tot wetenschappelijke ijver. Hij wilde hen trouwens méér bijbrengen dan louter technische vakkennis. Elaut probeerde artsen te vormen met een ruime ontwikkeling en met plichtsbewustzijn. De aandacht voor de patiënt en voor de plichtenleer stond bij hem op de eerste plaats. Trouwens niet enkel zijn studenten, maar ook zijn collega's heeft hij daarop gewezen, zeker vanaf het moment dat hij een actieve rol ging spelen in de Vlaamse artsenvereniging, de Orde der Geneesheren.

Die Orde der Geneesheren werd opgericht tijdens de Tweede Wereldoorlog en stond onder de leiding van Dr. Frans Van Hoof, die zeer Vlaamsgezind was en die Elaut overhaalde om bestuurslid te worden. Elauts deelname in het bestuur van de Orde zou echter zwaardere gevolgen hebben dan hij ooit vermoed had. De naoorlogse repressie zou zich immers tegen hem keren en hem in de eerste plaats zijn deelname in het bestuur van de Orde verwijten, omdat die tot stand gekomen was tijdens de Bezetting, en dus met goedgevonden van de Duitsers.

Dat was in feite de hoofdreden waarom Elaut werd beschuldigd als collaborateur. Die beschuldiging betekende het eindpunt van zijn carrière. Na elf jaar professoraat aan de Gentse universiteit werd hij aan de deur gezet, omdat hij zich tijdens de bezetting Vlaamsgezind gedragen had.

Tijdens het proces in de Brusselse Krijgsraad werd dan ook gevraagd of Elaut aan de universiteit een reputatie van Duitsgezindheid had. Daarop antwoordde een collega, die tegen hem kwam getuigen, "Neen, maar zeer vlaamsgezind, wat voor mij hetzelfde is."

Ten gevolge van die heersende mentaliteit moest Elaut plots afscheid nemen van het wetenschappelijk onderzoek en van de Urologische Kliniek. Daarover dacht hij als volgt:

Het heeft mij bedroefd dat ik de vruchten van jaren zelfstandig speurwerk niet heb kunnen plukken. Op zijn achtenveertigste jaar, een leeftijd waarop men rijp is om bezonken wetenschappelijk werk te produceren, de laan uitgestuurd worden, betekent de doodsteek voor een heel levensopzet.

Om aan de ergernis te ontsnappen, ging hij zich nu wijden aan de geschiedenis van de geneeskunde. Ik citeer opnieuw:

Omstandigheden van fatsoen en geestesgeoriënteerdheid onder kollega's verschaffen mij almeteen zoveel vrije uren, dat ik naar andere middelen (...) moest uitzien om de tijd door te krijgen en er van ergernis geen hoge bloeddruk bij op te doen.

Daarom begon Elaut onder meer een werk te schrijven over de historische evolutie van het medische gedachtegoed. In 1952 verscheen dan een boek met als titel *"Het medisch denken in de oudheid, de middeleeuwen en de renaissance"*. Dit werk heeft nog steeds zijn belang als medisch-historisch standaardwerk en wordt in feite beschouwd als Elauts meesterwerk. Daarnaast heeft hij nog een aantal boeken en ontelbare artikels geschreven over de geschiedenis van de geneeskunde. Het is onmogelijk hier alles te behandelen.

Ons verhaal is echter nog niet ten einde. Elauts ambities reikten immers verder. In stilte droomde hij van een nieuw professoraat en van sociaal eerherstel. De doordrijver in Elaut gaf zich niet gewonnen maar bereidde zijn academische terugkeer voor.

Hij verdiepte zich in een Middelnederlands manuscript over de menselijke ledematen, *"Van Smeinscen Lede"*. Zijn kritische uitgave van dat handschrift legde hij voor aan de Faculteit Geneeskunde als proefschrift. Zo behaalde hij in 1958 een tweede aggregaatsdiploma, ditmaal in de geschiedenis van de geneeskunde.

Voor zijn openbare les was er een uitzonderlijk grote opkomst, want zijn vrienden beschouwden natuurlijk zijn academische terugkeer als een vorm van eerherstel.

In 1961 werd Elaut aangesteld als lector van de vrije cursus in de geschiedenis

van de geneeskunde. Hij was blij weer studenten voor zich te hebben. Hij wees hen op het belang van het inzicht in de evolutie van de geneeskunde. Elaut beweerde dat ondanks de snelle uitbreiding van kennis, de medicus er altijd goed aan doet zijn mogelijkheden te relativieren in het licht van verleden en toekomst.

Relativeren was dus de boodschap. Dat had Elaut intussen ook geleerd. Men schreef dan ook over hem als volgt:

In alle sereniteit en zonder enige verbittering liet zijn bijzondere begaafdheid hem toe, telkens rustig en glansrijk een andere richting uit te gaan dan degene die door het gevreesde establishment was geblokkeerd.

Wanneer zijn medische loopbaan geblokkeerd werd, werkte Elaut zich op in het domein van de geschiedenis van de geneeskunde. Dat hij daarnaast ook in de richting van de partijpolitiek sporen zou nalaten, dat had hij niet gedacht. Nooit had hij gedroomd van een politiek mandaat, en toch werd hij in 1965 verkozen tot senator van de Volksunie voor het arrondissement Gent-Eeklo.

Hoe dat allemaal is verlopen schrijft Frans Baert in ditzelfde nummer. Elauts levensverhaal is dus bijzonder uitgebreid. Vele gebeurtenissen heb ik zelfs niet besproken. Zo had ik het nog kunnen hebben over zijn doctoraat in Amsterdam, zijn veroordeling als collaborateur, of over zijn rehabilitatie door de Orde der Geneesheren, om maar een paar voorbeelden te geven. Het is nu eenmaal onmogelijk om hier een heel rijkgevuuld leven in al zijn details te reconstrueren. Dat was trouwens ook niet de bedoeling.

Wat ik wel met mijn verhaal heb willen aantonen, is hoe Elaut in zijn dagelijks leven en streven gewerkt heeft voor de ontvoogding van de Vlaamse wetenschap. Zijn loopbaan was zeer bewogen en zeer veelzijdig. En toch was er steeds een constante, zijn hardnekkig flamingantisme, als het ware de rode draad in zijn levensverhaal, een verhaal dat ik hier wil afronden met de volgende tekst:

In zijn leven is een heel stuk geschiedenis van ons volk verweven. In die geschiedenis heeft (...) Elaut een rol van betekenis vervuld. Daarmee zal hij ongetwijfeld onze tijd overleven als een typisch voorbeeld van een groeiende automie van zijn volk in dit land.

Gentbrugge, 26 april 1997
Nele Bockaert

Referenties:

- L. ELAUT, in *Veertig Jaar Belgische Politiek, Liber Amicorum August de Schryver Minister van Staat*
- L. ELAUT, *Mijn memoires, van Keiberg tot Blandijnberg*, Orion, Beveren, 1981
- L. ELAUT, "Geestelijke nood in Vlaanderen", in *De Standaard*, 1934
- L. ELAUT, Voorwoord in *Antieke Geneeskunde*, Uitgeverij n.v. Standaard-Boekhandel, Antwerpen-Amsterdam, 1960
- P. CARPENTIER, "In memoriam L. Elaut", in *Vivat Academia*, 1978.
- M. GRYPDONCK, "In memoriam Prof. Dr. L. Elaut", in *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1978.

ADDENDUM

Ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van Elauts geboorte verschijnt een biografie van Leon Elaut van de hand van zijn kleindochter Nele Bockaert.

Zij promoveerde in 1995 tot licentiaat in de Germaanse Filologie, met een licentiaatsverhandeling over het leven en werk van haar grootvader, "Leon Elaut (1897-1978), een bevoorrecht getuige van zijn tijd".

Die studie werd verwerkt tot een lezenswaardig boek, dat wordt uitgegeven onder de auspiciën van het Vlaams Geneesherenverbond:

N. BOCKAERT, *Leon Elaut (1897-1978), een bevoorrecht getuige van zijn tijd*; KOLV, Gent, 1997, 176pp.

Het boek zal eerst na de academische herdenking van Leon Elaut op 29 november a.s. te koop aangeboden worden (500Fr.). Men kan het nu reeds bestellen bij de auteur (09/22 87 02)

Denkend aan Leon Elaut

(tekst toespraak gehouden door Frans Baert te Gent-Gentbrugge op 26 april 1997)

De inrichters van deze herdenking hebben mij gevraagd vooral over het openbaar leven van Prof. Elaut te spreken, en hoe ik hem daarin heb ervaren. Ik zal dat doen, deels anekdotisch, deels beschouwend. U wil het mij dan ook niet ten kwade duiden, wanneer het nogal heterogeen overkomt, af en toe persoonlijk is, en een enkele keer in herhaling vervalt met wat Mevrouw Nele Bockaert schrijft. Wij zijn toch in zekere mate van dezelfde auteur uitgegaan.

Op tweede kerstdag van dit jaar zal het 100 jaar geleden zijn dat Leon ELAUT in de boerderij aan de Kasteelstraat te Gentbrugge geboren werd. Dr. Van Bockxstaele uit Ledeberg, naar wie daar nu een straat is genoemd (allicht niet wegens deze geboorte alleen) stond de moeder en de baker bij; het kostte 25 BEF.

Uiteraard heb ik hem pas veel later ontmoet. Op papier eerst, door echo's van zijn beruchte toespraken op de studentencongressen in 1941 te Gent en in 1942 te Leuven; wij collegestudenten wisten alleen dat Professor Elaut stoute taal gesproken had.

Later, wanneer ik naar Gent was komen wonen, ook lijfelijk: een eerste keer op een vergadering over amnestie te Gent, waar hij ostentatief opstapte wanneer ene Prof. (God betere het...) Peeters, oud politiek gevangene, uitlegde dat hij desgevraagd geweigerd had iets te doen voor een terdoodveroordeelde.

Nadien op een bijeenkomst te zijnen huize, met Pater Stracke, Dr. Jef Hosten, Dr. Wannyn, Leo Wouters, Jef Goossenaerts en anderen, waar mogelijkheden van een Vlaamsnationale partij werden besproken.

Hij is het uiteindelijk ook geweest, die mij in 1968 is komen vragen op de V.U.-lijst voor de Senaat te komen. Hij was al van 1965 in de Senaat, en werd in 1968 rechtstreeks gekozen.

Hij was het ook die mij over de telefoon het nieuws van mijn coöptatie meedeelde: met de hakken over de sloot het onderste uit de kan gehaald ...

Van dan af waren onze contacten veelvuldiger: Leon Elaut was in feite mede voorzitter van de senaatsfractie, doch dat bleek enkel op de fractievergaderingen: hij zat samen met Wim Jorissen die vergaderingen voor. Naar buiten, en dan in het bijzonder in de openbare vergadering, liet hij de eer aan Jorissen, die hij ook hogelijk waardeerde.

Prof. Elaut moedigde de meute nieuwe senatoren (9) van harte aan, hij

luisterde als zij een toespraak hielden, hij feliciteerde als hij het goed vond, wat hij meestal deed. In de periode van de heroïsche debatten over de grondwets-herziening in 1969-1970 kwam hij mij eens zeggen dat ik 27 keer in één dag op het podium was geklommen om het standpunt van de fractie te vertolken. Hij had dat met wetenschappelijke precisie genoteerd.

Hoewel de V.U.-leiding aan Elaut alleen gevraagd had, zijn naam (én zijn aanzien) te geven aan de lijst, vatte hij zijn taak als senator ernstig op. Zowel als medicus als als Vlaamsnationalist achtte hij zijn parlementair optreden en werk een voortzetting van zijn reeds levenslange maatschappelijke inzet, zij het, zoals in het woord van Clausewitz over de politiek en de oorlog, met andere middelen.

Hij intervenueerde bij de begrotingen van Volksgezondheid en Sociale Voorzorg, hij interpelleerde over militaire manoeuvres bij de IJzertoren en over de Voerstreek, hij diende een voorstel van wet in tot regeling van het taalgebruik in het hoger onderwijs, enz. Terloops ontfermde hij zich ook over Mgr. Philips die in zijn (CVP) fractie weinig gehoor vond; samen boemden zij over het autoritaire optreden van de moeder-oversten in ziekenhuizen, waar zij (het woord is van hem) "zo moeilijk te bevredigen" waren.

In de geledingen van de partij was Prof. Elaut niet zeer actief: naar bestuurs- en andere vergaderingen kwam hij wanneer het echt nodig bleek, bals en eefstijnen waren aan hem niet besteed. Dit werd hem ook niet gevraagd. Wel deed hij elk jaar een oproep om deel te nemen aan de IJzerbedevaart.

Constanten in zijn senaatstoel spraken waren de Orde van de Geneesheren en de deontologische code. Doch bij elke begroting van het Ministerie van Volksgezondheid had hij een bepaald thema, dat hij dan met grote deskundigheid uiteenzette, zodat de Minister (in mijn tijd in de Senaat de nogal kleurloze Namèche) daar bijzonder weinig wist op aan te merken. Wat niet betekende dat hij de raad of de suggesties van Elaut ook volgde: *video meliora proboque, deteriora sequor*.

Zo hield Elaut een prachtig pleidooi voor de herwaardering van de huisarts, sprak hij indringend over hartziekten met het hartinfarct als grote doder (en stelde daarbij een "hartplan" voor), brak hij een lans voor het opleiden van ook mannelijke verpleegkundigen, stelde hij de splitsing van het Rode Kruis en het N.W.K. voor.

In zijn laatste toespraak, op 28 november 1973, had hij het, naast de gebruikelijke opmerkingen over de Orde van de Geneesheren, de deontologische code en de besmettelijke ziekten, over het gezin in al zijn aspecten: van de moederschoot tot aan het graf. Hij zegde het op zijn eigen wijze: over diegenen die kind zijn (of nog moeten worden), en diegenen die kinds worden

(of al zijn).

Maar een gezaghebbend lid van het parlement was hij wel. Het was niet zomaar, dat zowel de collega's-senatoren als de ambtenaren hem als "Professor" aanspraken. Menig ander professor genoot die eer niet.

Als hij sprak werd naar hem geluisterd: altijd met kennis van zaken, ernstig maar ook levendig en humoristisch, soms stout.

Hij heeft én het Parlement én zijn fractie en partij, én het medisch korps eer en aanzien bijgezet. Zijn verdiensten voor de dedouanering van het Vlaamsnationalisme in de na-oorlog én voor de Vlaamse ontvoogding kunnen nauwelijks overschat worden.

Doch er is over het openbare leven van de mens, de medicus en de politicus Elaut nog veel méér te vertellen. Ik wil dat doen aan de hand van enkele thema's en (schijnbare) paradoxen.

Van gematigdheid naar radicalisme

Leon Elaut was van huis uit Vlaamsgezind maar géén Vlaams radicalist. Hij schrijft in zijn memoires dat Vlaamsgezindheid hem wel lag, doch bij strijdend flamingantisme was hij niet betrokken. Hij heeft niet gecontesteerd tegen het Frans praten in St.-Barbaracollege, misschien omdat het niet verboden was Nederlands te spreken ... Als lid van de Vlaamse studentenbond "Vlaanderen herleeft" behoorde hij tijdens W.O.I tot de gematigden, de niet-activisten. Pas toen hij een opeisingsbevel ontving om in Duitsland te gaan werken liet hij zich aan de vernederlandste Gentse universiteit inschrijven.

De naweeën daarvan hebben zijn verdere evolutie, uit reactie tegen onrecht, krachtig beïnvloed. Hij werd gaandeweg meer flamingant, hij werd Vlaamsnationalist. Het onrecht hem en zoveel anderen na de tweede wereldoorlog aangedaan heeft dit nog verscherpt.

Men kan die evolutie in zijn memoires volgen: de toon wordt harder, bitsiger, welsprekend van verontwaardiging, vaak vernietigend voor de belagers.

Nochtans streept hij ook soms hilarische evenementen in verband met zijn bevrijdingsperikelen aan: hij had in de twintiger jaren op vraag van zijn goede vriend Kan. Frans de Hovre, werken van de Duitse pedagoog Foerster vertaald, onder meer diens "Staatsburgerlijke opvoeding".

Zoals dat gaat, was lang niet alles verkocht, er bleven nogal wat winkeldochters achter. Tot, bij de bevrijding in 1944, een pientere boekhandelaar zijn hele nog aanwezige voorraad "Staatsburgerlijke Opvoeding" en uitstalde naast de werken over verzet, incivisme en repressie, en het hele pakket binnen één dag

verkocht was, ondanks de vermelding dat één van de vertalers de incivieke Elaut was.

Zijn wetenschappelijke activiteit bleef met zijn Vlaamsgezindheid verbonden: de Vlaamse wetenschappelijke congressen, het Algemeen Vlaams Geneesherenverbond, het Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift, de Federatie van de Vlaamse Verpleegsters- en Vroedvrouwenscholen en het Tijdschrift voor Verpleegkunde, Vroedkunde en Sociale Geneeskunde; later de actie voor de Vlaamse Academiën; van die voor Geneeskunde werd hij één van de eerste leden.

Zijn Vlaamsnationale overtuiging heeft hem uiteindelijk bij de Volksunie en in het Parlement gebracht, hoewel hij nooit van een politiek mandaat had gedroomd, en eigenlijk zelfs vooringenomen was tegenover de politiek. Toch heeft het hem niet gespeten; hij erkende dat hij in de Senaat een goede tijd heeft gehad.

Tussen radicalisme en verdraagzaamheid

Ik had het daarnet over zijn doorheen de jaren aangescherpte Vlaamsnationale overtuiging. Hij was radicaal. Ergens schrijft hij dat hij één grote vijand heeft, nl. de franskiljon. Maar hij voegt er aan toe: het is een abstracte vijand, géén mens, een mentaliteit.

Want op zijn radicalisme was een grote dosis verdraagzaamheid geënt: oud-leerling van de Jezuiten beoefende hij het "*fortiter in re, suaviter in modo*".

Met alle mensen, ook met franskiljons, kon hij opschieten, als ze maar eerlijk en rechtvaardig, en liefst niet onbenullig waren.

Hij had, in de wereld van de wetenschap, vele vrienden in de francophonie, zowel in België als in Frankrijk. Hij kon franstalige collega's in het Parlement waarderen, kende overigens beter Frans én Engels én Duits dan de meeste "Belgen".

De magistraten die met hem in de Provinciale Raad van de Orde van Geneesheren zetelden, waren allesbehalve flaminganten; zij hadden zelfs heel wat moeite met het Nederlands. Toch heeft hij in zijn memoires zijn waardering voor de heren Brunin en Van Brusselen neergeschreven.

In zijn goede wil om met iedereen overeen te komen, en zijn neiging om in elke mens het beste te zien, was hij wel eens naïef.

Het heeft hem soms een pijnlijk ontwaken gekost, ik denk aan zijn verhouding tot zijn "leermeester" Prof. Goormagtigh, die hem vooruitgestuwd had in zijn medisch-academische carrière en die hij geholpen had toen hij in 1940

problemen had, doch die hem na de bevrijding op de ezelsstamp tracteerde, door hem van de Universiteit te (helpen) verjagen.

Tussen kritische opstelling en trouwe kameraadschap

Prof. Elaut was het in zijn binnenste niet altijd over heel de lijn eens met wat zijn partij zegde en deed: de standpunten van sommigen in verband met ethische problemen deden hem wel eens de wenkbrauwen fronsen, met het Egmontpact had hij het niet gemakkelijk. Tegen ruzies, ambities en rancunes binnen de partij kon hij niet.

Maar nooit zou hij een kwaad woord over zijn lippen gekregen hebben over een van zijn politieke vrienden; nog liever zegde hij dan maar niets.

Hij was zijn vrienden trouw, en had vertrouwen in hen. Uitingen daarvan zijn zijn medewerking aan het manifest Elaut-Wildiers, waarin hij vroeg, diegenen die het Egmontpact gesloten hadden toch een kans te geven, zijn betekenisvolle aanwezigheid, in het najaar van 1977, op een meeting in Gent, waar Hugo Schiltz de voorgenomen staatsvorming kwam verdedigen.

Tussen onbevangenheid, strenge ethische opvattingen en mild begrip

Van Leon Elaut was (en is) bekend, dat zijn morele opvattingen zeer streng, op het steile af waren.

Onder meer *in sexualibus* waren zijn opvattingen, voor zichzelf en voor de maatschappij, rigoureuus: hij was niet alleen tegen abortus, maar ook tegen het gebruik van contraceptiva. Als lid van de ethische commissie van de Senaat verwierp hij (alléén!) de opvattingen van de commissie inzake het betreffende contraceptiva voorgestelde beleid. Eén der twee rapporten over abortus ondertekende hij wel, omdat toch nog omzichtigheid bij eventuele wetswijziging werd aanbevolen. Met juridische distincties of nuances hield hij zich, ten onrechte misschien, niet op.

Dit betekent niet dat hij zijn kop in 't zand stak voor wat er, al dan niet achter gekleurde lichtjes, gaande is, noch dat enig aspect van 's mensen bedrijvigheid, ook op sexueel gebied, hem onbekend was.

Hij was helemaal niet gecompliceerd, veeleer nogal onbevangen: in zijn prille jeugd leerde hij "het leven" kennen op de ouderlijke hofstede. Hij mocht mee als de fokmerries van zijn vader "paardig" waren en naar de hengst gebracht werden. Hij was danig onder de indruk van de verschijning en het optreden van de hengst en vertelde daar enthousiast over aan zijn moeder. En toen de pastoor (Z.E.H. van Pottelsberghe de la Potterie) hem vroeg wat hij later wilde

worden was zijn antwoord "hengst, Mijnheer Pastoor".

Aan de school voor verpleegsters van St. Vincentius gaf hij de cursus anatomie. Hij legde daarbij, nochtans uiterst kuis en naar waarheid, o.m. de bouw en de werking van de geslachtsorganen en de voortplanting uit. Dat mocht niet van de Directie (lees : de nonnen), hoewel hij vaststelde dat de leerlingen er méér van wisten dan hij ... *Un pur trouve toujours un plus pur qui l'épure.*

Ten opzichte van de zwakken, ach waarom niet, van de zondaars, primeerde zijn begrip en zijn menselijkheid. Hij verheugde zich over de komst van de sulfamiden, waardoor de syfilis en de gonorrhoe van de zondaars gemakkelijker en vlugger konden genezen.

Toen ik ooit geplaagd zat met nierstenen en ik vroeg of mijn echtgenote mee in de consultatiekamer mocht zegde hij gewoon dat "echtgenoten en bedgenoten" er altijd bij mochten zijn.

Hij draaide het gezegde van Ovidius om: *video deteriora comprehendoque, meliora sequor ...*

Overigens, wanneer ik hem vroeg of het waar was dat iemand met niersteenproblemen best veel water kon drinken was zijn antwoord dat bier even goed was.

Tussen geloof, anticlericalisme en pluralisme

Prof. Elaut was een diepgelovig, zelfs vroom katholiek, en is dat zijn hele leven gebleven. Doch kwezelarij onder al haar vormen verwierp hij. Toen die andere katholieke Prof. Fransen in de dertiger jaren op wetenschappelijke gronden zogenaamde "verschijningen" afwees, steunde hij hem voluit. En hij noteert er droogweg bij dat "de Madonna zich meteen uit de verschijningsoorden terugtrok".

Als katholiek kwam hij op voor de Gentse Rijks(dus neutrale) Universiteit, onder meer tégen de K.U.Leuven. in. Hij had onder de wetenschapslui vele vrijzinnige vrienden, zonder dat zijn of hun levensbeschouwing daar enige schaduw op wierp.

Hij was vooral een zeer onafhankelijk katholiek, kritisch tegenover de kerkelijke hiërarchie, in het bijzonder de Belgische. Hij stond aan de kant van de priesters en kloosterlingen die om hun Vlaamsgezindheid in de Kerk vervolgd werden. Hij was het die samen met Stracke en de Pesseroey in 1958, toen in sommige bisdommen kiezen voor de Volksunie tot zonde (Gent), ja zelfs doodzonde (Brugge) werd verheven, een verweerschrift liet

verschijnen dat "dié herderlijke brieven over politiek" weersprak: "Vlaanderen eerst: Vertoogschrift ten gerieve van de katholieke kiezer van 1958".

Het was de voorlaatste keer dat de bisschoppen of sommigen onder hen zich op zo glad politiek ijs waagden. De laatste keer was met het mandement over "Leuven Vlaams". En ook daar hadden zij ongelijk, en is dat gebleken.

Die levenshouding van Leon Elaut, overtuigd katholiek én pluralistisch, trouw katholiek én onafhankelijk en kritisch, is er in wezen een van echte consequentie. Hij was immers wél diep gelovig, maar géén "*catholique avant tout*". Hij beaamde en belichaamde de visie door Pater Stracke *in tempore suspecto* neergeschreven in zijn brochure "In de leer bij Jacob van Maerlant": hij was eerst mens (ook wetenschapsmens), dan Vlaming en dan pas christen en katholiek, al was het allemaal even essentieel.

Hij wenste zijn Vlamingenschap niet te laten beknotten door zijn geloof, dat kón daar voor hem niét mee in strijd zijn.

Tussen stoutmoedigheid en voorzichtigheid

Prof. Elauts gedrevenheid én temperament verleidde hem wel eens tot stoutmoedige, zelfs onbesuisde uitspraken. Zij maken mede het genot uit van de lectuur van zijn memoires. Aldus over auditeur Marc De Smedt: "Die jonge knaap-substituut die nog niet droog achter zijn oren was, kende ik al lang... Hij was een advocaat zonder werk die in het raderwerk van het repressieapparaat een uitkomst had gevonden om carrière en gauw naam te maken." Hij kan ook over zijn professoren scherp zijn; over het vak hygiëne: "... over de grote problemen die het vak beroerden hebben we geen woord vernomen, wel over de manier waarop men zijn tanden diende te poetsen." Of over zijn nochtans geliefde J.F. Heymans: "... (hij) hield ons dingen voor die we al lang kenden, over pillen, drankjes, zalven, poeders enz....dictamina in de mond van iemand die op zijn laatste professorale benen loopt en op zijn verleden teert..."

Ik heb hem ooit eens, in een wat overmoedige bui, senator Van Cauwenberghe (Waals socialist) horen toevoegen "dat wij van de Volksunie nogal wat socialer waren dan de socialisten". Het is niet zeker dat Van Cauwenberghe het begreep - zijn kennis van het Nederlands was zeer beperkt - maar hij hoorde wel dat het geen compliment was, en maakte zich erg boos (hij was ook een bijzonder nurks mens). Leo Elaut drong niet aan, voor herrie was hij niet.

Voorzichtig was hij ook in het verkeer. Het behoort tot het merg van zijn persoonlijkheid dat hij geen auto reed, en tot de meest bekende anekdotes van de quaestuur van de Senaat, dat hij bij zijn binnenkomen vroeg of hij geen P-plaat kon krijgen voor zijn fiets.

Snelheid was voor hem des duivels. In de tijd van de Grondwetsherziening vergaderde de Senaat vaak nog zeer laat. Ik nam hem dan met de wagen mee terug naar Gent. Dat wilde hij maar mits ik beloofde niét te vlug te rijden. Wanneer ik zwoer dat ik nooit meer dan 150 km/u. reed kreeg hij bijna een toeval. Wij hebben op die ritjes - ik bleef dan beneden de 120 km.- veel gezellig gesjouwd.

Zelfs fietsen mocht niet te vlug. Toen beroepsrenner Monséré verongelukte werd daarover in de Senaat geïnterpelleerd. Ook Prof. Elaut intervenieerde in het debat, hij had er blijkbaar enige moeite mee dat die renners allemaal zo vlug willen rijden, en per se allemaal de eerste willen zijn. Hij begreep het ergens wel maar had er toch bedenkingen bij. Hij vertelde overigens verder nóg meer zinnige dingen in dat debat.

Een schrijver tussen wetenschappelijke “Gründlichkeit” en ludieke lichtvoetigheid

Wie over het openbare leven van Prof. Elaut spreekt kan niet om zijn schrijverschap heen: hij schreef veel en goed, over geneeskunde, over geschiedenis, over mensen en dingen. Soms uit de losse pols, zwierig en los en niet bloedserieus; een enkele keer zelfs een tikje dooreenlopend; dat zijn niet eens de minst plezierige stukken of passussen.

Doch daarnaast is er de bijna scrupuleuze precisie van zijn wetenschappelijk werk, en van zijn (ook kortere) notities of brochures over wetenschappelijke onderwerpen: doorwrocht en gedegen, met de nodige voetnoten, geen woord te veel, origineel, vernieuwend. En altijd in een eenvoudige heldere taal.

Tussen bèta en alfawetenschappen

Prof. Elaut vertelt in zijn memoires niet zonder ironisch genoegen dat hij niet met een wiskundeknobbel was gezegend. Wat voor iemand die zich tot de geneeskunde wendde niet zo voor de hand lag.

Hij vond echter dat Grieks zeker even belangrijk was, en betreurde dat het werd afgeschreven. Hij was er ook goed in thuis.

Hij had een grote liefde voor talen, leerde naast de klassieke humanioratalen van die tijd ook Italiaans.

Het Latijn hanteerde hij alsof het nog een levende taal was. Niet alleen vertaalde hij Horatius en Tacitus, doch hij schrééf ook Latijn. Toen hij nog in de Senaat was, kwam hij op een dag te voorschijn met een schattig boekje,

gedrukt, “*Senatus Laudatio*”, “Lof van de Senaat”. Hij beschreef er in een klassiek Latijn het parlamentsgebouw, zijn Brusselse ligging, de voorzitter Paul Struye en alle senatoren die hij belangrijk of pittoresk genoeg achtte om in zijn galerij te paraderen. Vooral diegenen die nog wat Latijnse resten in hun hersens hadden overgehouden hebben ervan genoten. Hij glunderde erbij, en was alleen er alleen wat ongelukkig over dat hij op een plaats in zijn tekst een interessante Latijnse stijlfiguur had verwaarloosd.

Zijn talenknobbel en zijn liefde voor de literatuur, evenals zijn universele belangstelling, doen ons beter begrijpen dat hij zich niet met geneeskunde alleen tevreden stelde, maar zich ook in een alfawetenschap, de geschiedenis, meer bepaald dan die van de geneeskunde, bewoog, en dat hij in beide een aggregatie voor het hoger onderwijs behaalde, en doceerde. Het is een bewijs van zijn veelzijdigheid, zijn intellectuele beweeglijkheid en zijn werkkraft. En het tweede was tevens een eerherstel tegenover de smadelijke en schandelijke wijze waarop zijn collega's hem destijds uit de Universiteit hebben verwijderd, zoals ook zijn zevenjarig voorzitterschap van de Orde van Geneesheren van Oost-Vlaanderen dat was.

De ogenschijnlijke paradoxen van Elauts persoonlijkheid komen precies voort uit zijn rechtlijnigheid en evenwichtigheid. Om maar één voorbeeld te nemen: hij was streng in zijn geloof en zijn ethische opvattingen, doch hij wist en aanvaardde dat velen in de maatschappij anders denken en doen. Vandaar ook zijn verdraagzaamheid en mildheid tegenover de mensen.

Het is vooral de maatschappij die tegelijk laboreert aan fundamentalistische onverdraagzaamheid en aan onverschillige genotzucht. Zo was Elaut voor de enen én voor de anderen een teken van tegenspraak. Het heeft hem meer lasten dan lusten opgeleverd.

Maar hij is er niet aan ten onder gegaan, hij is er voortdurend in gegroeid.

Professor Leon Elaut zou zich, evenmin als een Belgische decoratie, zeker ook geen standbeeld gewent hebben. Zijn wetenschappelijk werk, en de herinnering aan zijn belangeloze maatschappelijke en politieke inzet, aan zijn humor (“*Humor ist wenn man trotzdem lacht!*”), aan zijn vriendschap en trouw, zijn een zuiverder en grootser gedenkteken dan een beeldhouwershand zou kunnen beitelen.

Frans Baert

Academisch Forum

Tijdens het eerste semester van het academiejaar 1997-98 organiseert de Universiteit Antwerpen een lezingenreeks "**Academisch Forum**" met als thema "**Nieuwe zekerheden voor de toekomst**".

Deze reeks wordt georganiseerd in samenwerking met het Verbond der Vlaamse Academici (VVA) en het Katholiek Verbond voor Hogeschool uitbreiding (KVHU).

Het programma is als volgt:

Cyclus 1997-1998

- 15 oktober 1997 Kan het nog milieuvriendelijker? Milieumanagement in industrie en maatschappij.
Dr. J. Vangenechten, SGC EcoCare
- 22 oktober 1997 De informatiemaatschappij: bedreiging of bevrijding.
Prof. J.C. Burgelman, VUB
- 29 oktober 1997 Fabriceren van robots
Prof. H. Van Brussel, KUL
- 5 november 1997 Telecommunicatie: de verdere opmars
Dr. J. Van Remortel, Alcatel Bell
- 12 november 1997 De mundialisering van de arbeid
Mevr. M. Officiers, VEV
- 19 november 1997 Hoe ver gaat de biotechnologie
Prof. C. Van Broeckhoven, UA
- 26 november 1997 Hoevelen en wie worden marginaal?
Prof. B. Cantillon, UA
- 3 december 1997 Het failliet van de huidige Sociale Zekerheid
Prof. R. Blanpain, KUL

De lezingen vinden plaats in de aula van de UIA, Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk: telkens op woensdagavond om 20.00 u.

(Parkeerfaciliteiten op P3 & P4).

Na de lezing volgt tijd voor vraagstelling en discussie.

Inschrijven op deze reeks kan door overschrijving van BEF.900 op rekeningnummer 001-1269001-26 van de UIA met vermelding project 11G3355 Academisch Forum

VVA-leden, die hun lidmaatschapsbijdrage voor het werkjaar 1997-98 hebben betaald kunnen gratis deelnemen.

Zij dienen slechts vooraf hun naam en adres en VVA-afdeling door te geven aan het VVA.-secretariaat, afdeling Antwerpen, Mevrouw V. Van Winckel, Maria de Heeltstraat 5, 2100 Deurne (tel. 03/326 77 74).

Het secretariaat zal de globale deelnemerslijst overmaken aan de Dienst Academische Planning (dir. K. Van Goethem) & Rectoraat UIA, Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk (tel 03/820 21 23 - fax 03/820 21 30).

Bij laattijdige inschrijving kan rechtstreeks naar voornoemd nummer gefaxt worden.

BELANGRIJK BERICHT

Wij herhalen de mededeling verschenen in Vivat nr 95 betreffende het administratief secretariaat.

De maatschappelijke zetel van het V.V.A. blijft gehuisvest op het adres: Emiel Jacquainlaan 126 te 1000 Brussel.

Telefoon- en faxberichten worden gestuurd naar het nummer **050/34 57 25** van **Machteld Lenoir, algemeen secretaris V.V.A.**
E-mail **vva@unicall.be**

Machteld Lenoir is bereikbaar, elke avond na 19 uur. Tijdens de kantooruren kunt u boodschappen inspreken op de telefoonbeantwoorder. Voor boodschappen via de post vragen wij u de stukken rechtstreeks op te sturen naar:

V.V.A.-secretariaat

Mevrouw M. Lenoir, Vlamingdam 2 te 8000 BRUGGE

JUSTUS LIPSIUS

450 jaar geleden geboren te Overijse

1 LEVEN EN WERK

Wie kennis wil maken met leven en werk van **Justus Lipsius** (Overijse 18 oktober 1547 - Leuven 23-24 maart 1606) lijkt op het eerste gezicht genoeg te hebben aan de autobiografische brief *De vita sua*, die de Overijse humanist op 1 oktober 1600 schreef naar zijn gewezen kostleerling Jan VAN DEN WOUWER (Woverius) uit Antwerpen. Deze brief werd reeds driemaal in het Nederlands uitgegeven en eerstdaags rolt een vijftalige editie in het Latijn, Nederlands, Frans, Engels en Duits van de persen, op initiatief van de Overijse **vzw Lipsianum**, die zich sterk bekommert om het Lipsiusergoed ter plekke.

Indien wij zijn leven echter zonder verdoezelingen of zwarte vlekken van geboorte tot overlijden in een notendop wensen te overschouwen, kunnen we vertrekken van het lemma Lipsius in het Nationaal Biografisch Woordenboek (Brussel, 1983), geschreven door de Leuvense classicus M.A. NAUWELAERTS. En dat beknopter werd gehouden dan de Franse versie van L. ROERSCH uit 1892-93. Maar indien ik mij niet vergis, bestaat er tot op vandaag geen enkele echt volledige levensbeschrijving, die Lipsius vat zoals hij echt leefde en werkte. Wel wordt hij algemeen erkend als de leider van het tweede Humanisme in de Nederlanden (na ERASMUS), als een groot geleerde met helder verstand, trouw geheugen, precies oordeel en onschatbare verdiensten op het gebied van tekstcorrectie en tekstinterpretatie. In deze bijdrage probeer ik het belangrijkste aan te stippen en samen met H.D.L. VERVLIET deel ik zijn leven in drie periodes in: een Brabantse, een Leidse en een Leuvense.

Brabantse periode (1547-1578)

In het boek *Justus Lipsius en Overijse*, uitgave van de Beierij van IJse (en waarover verder meer), dat tegen half oktober 1997 verschijnt is een interessante bijdrage te lezen over de precieze lokalisering van zijn Overijse geboortehuis. Als knaapje van zes zit de jonge Joost Lips - zijn vader die meier van Overijse was, wordt luitenant-amman te Brussel - op de parochieschool van de Brusselse Kapellekerk, vier jaar later studeert hij aan de Latijnse school in Aat en wat later bij de Keulse jezuiten, bij wie hij de novicengeloften aflegt en in 1564 *baccalaureus artium* wordt. Zijn ouders roepen hem naar Leuven terug; korte tijd nadien sterft zijn vader, en wat later ook zijn moeder. Aan de Leuvense *Alma Mater* verdiept hij zich in rechten en klassieke talen, waarbij hij kritische aantekeningen maakt, de later bij PLANTIN in Antwerpen gedrukte *Variarum lectionum libri IIII*.

Kardinaal DE GRANVELLE trekt hem aan om in Rome zijn Latijnse briefwisseling te verzorgen (1568 - 1570), zodat Lipsius naast het Vatikaan, Rome en de Kerk-in-crisis, ook archeologie, bibliotheken en het humanisme leert kennen.

In 1570 terug in Leuven, woont hij in bij het echtpaar Hendrik en Anna Lottyns-Vande Calster, en leeft er vrij lichtzinnig. Hij wil weg en zoekt vergeefs contact met hogere kringen, bv. met het Weense hof. Tenslotte reist hij via Leipzig naar Jena, waar hij van half september 1572 tot maart 1574 doceert, waarschijnlijk 'luthers' denkt en handelt en er zo leeft - in het hoger geciteerde boek staat een bijdrage over David Lipsius Iscanus en Justus Secundus - dat het hem goed van pas komt in 1573 te Keulen te (kunnen/mogen) trouwen met de weduwe Anna Vande Calster, die hem als bruid (drie jaar ouder dan hem) echter **niet** naar het protestantse Jena volgt (!).

In 1574 keert hij via Frankfort naar Keulen en naar zijn Leuvense vrouw terug - in Keulen beëindigt hij eerst twee werken: de *Tacitusuitgave* en *Antiquarum lectionum commentarius* - en vestigt zich op het ouderlijk erfgoed (het huidige groot Lipsiushuis achter het Overijse gemeentehuis). Snel weer in Leuven, promotie tot licentiaat in de beide rechten, en regelmatig over en weer van Overijse naar Leuven, waar hij colleges geeft over Livius en de Romeinse instellingen (*Legges regiae et decemvirales; Epistolicarum Quaestionum libri V*) en contacten heeft met Janus DOUSA, die hem naar de pas opgerichte universiteit van Leiden uitnodigt.

En nog voordat Leuven geplunderd wordt (5-2-1578) is Lipsius op weg naar Antwerpen, Brugge en Leiden.

Leidse periode (1578-1591)

Lipsius wordt met open armen ontvangen en is op 5-4-1578 al tot professor in de Latijnse letteren benoemd aan de calvinistische universiteit (drie jaar later ook in de geschiedenis en de rechten). Hier volgen zijn dertien gelukkigste en vruchtbaarste jaren met geëerd rectorchap, geschenken, erkenning, succes en vele publicaties:

Electorum liber I; Satyra Menippaea; Saturnalium Sermonum libri duo; De Constantia libri duo (zijn meest gelezen werk); *De Amphitheatro* (deel I en II). De strubbelingen van de jonge republiek, o.m. de moord op Willem van Oranje (10-7-1584) doen de irenische Lipsius naar andere atmosferen snakken (een jaar verlof met Amsterdam, Emden, Oldenburg als pleisterplaatsen), maar hij herneemt toch zijn taak van hoogleraar in Leiden. Inmiddels werkte hij af: nieuwe *Tacitusuitgave; Electa; Epistolae*; een dialoog over de Latijnse uitspraak; *Politica*, een filosofisch tractaat, waarop COORNHERT in het Nederlands reageert: (*Proces vant ketterdoden ende dwang der consciencien*) en daarop een wederwoord van Lipsius *De una religione*. Dit twistend geschrijf

(?), de godsdienst en de openbare mening zijn de aanleiding voor zijn vertrek uit Leiden, waar hij nooit het gereformeerde avondmaal zou gevierd hebben. Via Duitsland keert hij naar het Zuiden terug, maar zijn vrouw reist hem pas later achterna. In Mainz 'verzoenen' jezuiten hem met de rooms-katholieke kerk (april 1591) en via het kuuroord Spa - Lipsius leed gaandeweg meer onder zijn depressies! - en Luik wordt hij weer een Zuidelijke, m.a.w. een katholiek onder Spaans bestuur. Van bij de Luikse kannunik Arnold van Wachtendonck schrijft hij in een brief aan Hendrik Schott (*Centuria III, ad Belgas, 44*) wel een duizendtal Oostnederfrankische woorden over uit de vertaling van Latijnse "Wachtendonckse Psalmen" uit de 9e eeuw.

Leuvense periode (1592-1606)

Nederlandse vrienden proberen hem naar Leiden terug te halen, maar door de steun en tussenkomst van de bisschop van Antwerpen, van de jezuiten e.a. zal hij professor te Leuven worden, ondanks verlokkelijke aanbiedingen van de paus, de stad Venetië, de Franse koning, de hertog van Toscane en de universiteit van Bologna. Voortaan zal hij dus kunnen "lezen, doceren, schrijven en rustig leven", zoals hijzelf wenste. Tot aan zijn dood is hij professor geschiedenis en Latijn, woont in de huidige Parijsstraat in het huis 'Moribus Antiquis' ('Volgens de oude zeden'), gezegde dat ook op de poortposten van zijn Overijses 'steynen huuse' stond. Als Leuvenaar en officieel geschiedschrijver van de (Spaanse) koning schrijft hij *Lovanium, sive opidi et academiae eius descriptio libri tres*. Alomgekend is ook de openbare les die hij hield over Seneca, in het bijzijn van de aartshertogen Albrecht en Isabella (1599). Zijn Leuvense werken tenslotte: *De Cruce, De militia Romana libri quinque, poliocreticon, De bibliothecis syntagma* en verder werken over de Vestaalse maagden, de mirakelen van O.-L.-Vrouw van Halle, en een gelijkaardig werk over Scherpenheuvel.

Mij is niet duidelijk of hij na zijn katholieke jeugd, zijn lutheraans en gereformeerd verleden weer spontaan katholiek is geworden. In welke mate hebben de jezuiten hem met hun waarschijnlijke kennis over zijn privé-leven - b.v. 'zoon' David Lipsius Iscanus in de streek van Jena en diens zoon Justus Secundus - onder druk gezet? Evenmin weet ik in welke mate hij 'godsdienst' in de toch wel verscheurende zestiende eeuw belangrijker vond dan zijn voorliefde voor de Stoïcijnse filosofie? Over *SENECA* en over de geschiedenis en de fysica van de leer van Stoa verschijnen op het eind van zijn leven nog *Seneca philosophus; Manuductionis ad Stoicam philosophiam libri tres* en *Physiologiae Stoicorum libri tres*. Het boek over de stoïcijnse moraal kon niet meer worden voltooid, wel nog een tekstkritische uitgave van Seneca.

Als hij in zijn woning sterft in de nacht van 23-24 maart 1606 (waarover ook uitgebreid verhaald wordt in het boek *Justus Lipsius en Overijse*) maakt men verwijzend naar zijn dood het chronogram **oMnia CadVnt**. Alles stort ineen!

Tot de publicaties van Lipsius behoren ook de vele Brieven, de *Epistolae* waarvan hij er een vijfhonderd zelf heeft uitgegeven; daarvan berusten vele oorspronkelijke exemplaren in het in 1722 opgerichte Musaeum Lipsianum in de rijksuniversiteit te Leiden. Sinds 1978 werken academici van bij ons aan de bijlange nog niet voltooide uitgave van de ca. 4 300 gekende brieven, van en aan Lipsius: *Iusti Lipsi Epistolae*.

Postuum, in 1637, verschenen de **Opera Omnia** van Lipsius in vier delen bij MORETUS te Antwerpen.

2 HERDENKINGSFEESTEN TE OVERIJSE

Overijse heeft in 1853 voor Justus Lipsius een standbeeld opgericht; in 1947 grootse feesten voor zijn 400e geboortedag georganiseerd. En wellicht zal dit herdenkingsjaar 1997 nog dieper gegrift blijven in het geheugen van de Vlaams-Brabantse gemeente. Behalve de uitgave van twee boeken staat er te Overijse immers nog een en ander stapel, nadat de jongste druivenfeesten al helemaal in het teken van Lipsius' geboortjaar hebben gestaan.

De week van de bibliotheek staat in het teken van (de werken van en over) Lipsius.

Op zaterdag 18 oktober is er een luisterrijke intocht van Lipsius en zijn leerlingen, begeleid door de Overijse harmonies. Tegen 14 uur kan dan op het gemeentehuis de academische zitting beginnen met redevoeringen van burgemeester Eric Schamp, schepenen Dirk Dewolf, prof. Dr. Jozef IJsewijn en Beierijvoorzitter Raymond Denayer. Nadien heeft er aan 'zijn' borstbeeld op 'zijn' Justus Lipsiusplein een hulde plaats waarbij ook de speciaal getoondichte Lipsiusmars van Roland Steeno, dirigent van de K.H. Justus Lipsius, wordt uitgevoerd. In het druivenmuseum 'Den bonten Os' loopt een tentoonstelling over de geleerde en zijn tijd, ontworpen door Francis Cleeremans, m.m.v. De Beierij van IJse, de verzamelclub Justus Lipsius en de bibliotheek. Tot slot komt er op en rond het om 20 uur een spectaculaire historische evocatie met Lipsius, zijn vrouw Anna, Rubens, Plantin, Albrecht en Isabella, de graaf van Horne en talrijke indrukwekkende groepen en figuranten.

Terzelfdertijd wordt in het parochiecentrum Ter IJse een historische maaltijd gehouden met Prof. Roegiers, spijzen, kledij en muziek uit de zestiende eeuw, en dus waarschijnlijk zonder het speciale Lipsiusbier, of de erewijn en geestrijke drank van Soniën...

V.V.A. en Internet

Het Verbond der Vlaamse Academics heeft met de Internet-aanbieder **UNITED CALLERS** een samenwerkingsakkoord afgesloten om zijn leden aan interessante voorwaarden toegang te verlenen tot alle INTERNET-faciliteiten.

De aansluitingsprijs voor een jaar volledige dienstverlening bedraagt **6.000 bef**. Voor deze prijs krijgt u onbeperkt toegang tot alle diensten van het internet: news, mail, FTP, telnet, IRC. U ontvangt een e-mail adres, een mailbox op de mail-server (onbeperkt mailverkeer), een United Callers cd-rom met daarop een dialer en een browser Internet Explorer.

Op vandaag is United Callers aanwezig in de volgende telefoonzones : 02, 03, 04, 09, 010, 011, 014, 015, 016, 050, 051, 053, 054, 055, 056, 057, 058, 059, 065, 068, 069, 071, 081 en 087. Door de reorganisatie van de Belgacom-tarieven kan u altijd lokaal inbellen.

De aansluiting wordt als volgt gerealiseerd:

U stuurt of faxt naar het centraal secretariaat

Mevr. Lenoir, Vlamingdam 2 - 8000 Brugge - tel/fax 050/34 57 25

met volgende gegevens:

Naam en volledig adres;

uw VVA-afdeling;

het telefoonnummer dat u gebruikt met uw computermodem.

U stort op rekening 000-0429238-13 de som van 6000 bef met vermelding:

INTERNET-VVA - *uw naam*

Na ontvangst van uw storting bezorgen wij u de nodige software, uw toegangscode en paswoord.

Mogen wij u vragen zodra u uw aansluiting op uw computer hebt gerealiseerd dit via e-mail te melden op het secretariaat van het V.V.A. op volgende e-mail adres:

vva@unicall.be

Wij hopen met deze dienstverlening een groot electronisch netwerk te kunnen opbouwen tussen de leden van het V.V.A.